METSÄHALLITUS

A

METSÄHALLITUKSEN LUONNONSUOJELUJULKAISUJA. SARJA A 263

Raaseporin linnan rakennus- ja tutkimus-historiallinen selvitys

Tarja Knuutinen ja Kari Uotila

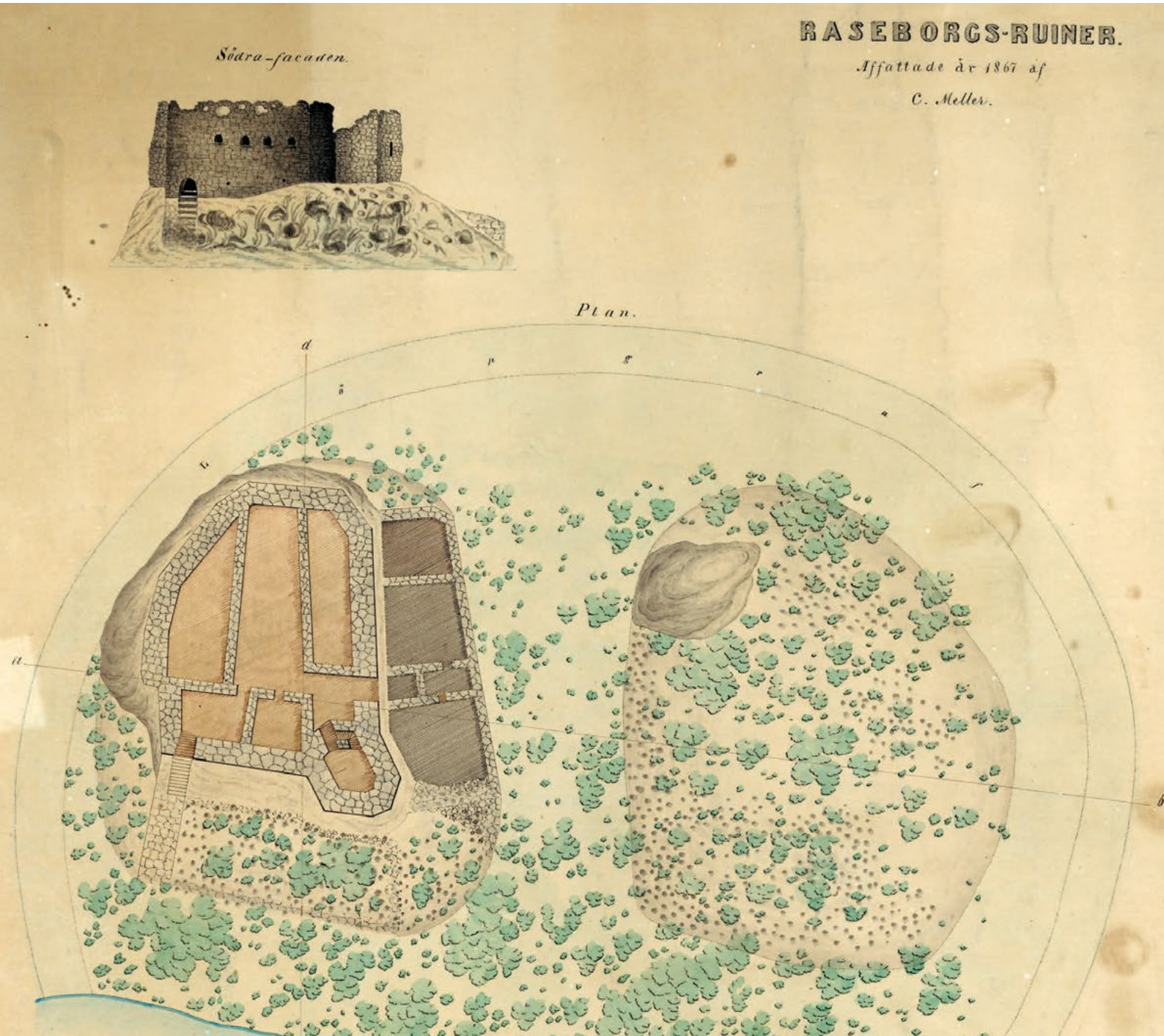

FM Tarja Knuutinen
FT Kari Uotila
Muuritutkimus Oy

Kansikuva: C. Meller 1867. Sotilaskartta Ia* 251/- - Raseborgs ruiner. KA Sotilaskartat (kokoelma), Ia* /1 Ruotsin vallan aikaiset sotilaskartat.

Alkuperäistä raporttia säilytetään Metsähallituksen arkistossa.

© Metsähallitus, Helsinki, 2026

ISSN-L 1235-6549
ISSN (verkkojulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-377-168-0 (pdf)

Tarja Knuutinen ja Kari Uotila

Raaseporin linnan rakennus- ja tutkimushistoriallinen selvitys

Kuva: Tarja Knuutinen 2017.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAHCIRÁĐĐEHUS

Kuvailulehti

Julkaisija	Metsähallitus	Julkaisuaika	20.8.2026
Luottamuksellisuus	Julkinen	Asianumero	MH 6694/2026

Tekijä(t) Tarja Knuutinen ja Kari Uotila

Julkaisun nimi Raaseporin linnan rakennus- ja tutkimushistoriallinen selvitys

Tiivistelmä

Vuonna 2024 laadittu selvitys käsittelee Raaseporin linnan arkeologista tutkimushistoriaa sekä linnan rakennushistoriaa. Selvitys on toteutettu Metsähallituksen tilauksesta, ja sen on laatinut Muuritutkimus Oy. Työn tavoitteena on ollut tuottaa ajantasainen kokonaiskuva kohteen tutkimustilanteesta sekä arvioida linnan arkeologista ja rakennusarkeologista potentiaalia hoidon ja restauroinnin suunnittelun tueksi.

Selvitys perustuu arkisto- ja kirjallisuusaineistoon sekä aiempien arkeologisten ja rakennusarkeologisten tutkimusten dokumentaatioon. Raaseporin linnan tutkimushistoria ulottuu 1800-luvun lopulle, ja se on koottu selvityksessä linnan eri osien ja huonetilojen mukaan. Tämän lähestymistavan avulla on arvioitu eri alueiden säilyneisyyttä ja tutkimuksellista merkitystä.

Rakennushistoriallisessa tarkastelussa käsitellään linnan perustamista 1300-luvun jälkipuoliskolla, keskiaikaisia rakennusvaiheita sekä linnan käytön päättymistä 1500-luvun puolivälissä. Selvityksessä todetaan, että aiempien restaurointien puutteellinen dokumentointi ja luonnontieteellisten ajoitusten vähäisyys vaikeuttavat rakennusvaiheiden ajoittamista ja keskinäisten suhteiden tulkintaa.

Erityisenä tarkastelun kohteena ovat linnan rakennus- ja käyttöaikaiset tiilirakenteet. Selvityksen perusteella Raaseporin linnan arkeologinen ja rakennusarkeologinen potentiaali on monilla alueilla suuri tai erittäin suuri. Työ toimi lähtöaineistona linnan restaurointiperiaatteiden laatimiselle sekä tuleville rakennusarkeologisille tutkimuksille.

Avainsanat	Raaseporin linna, linnat, keskiaika, arkeologinen tutkimus, muinaisjäännökset, rauniot, restaurointi		
Sarjan nimi ja numero	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 263		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (verkkojulkaisu)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-168-0		
Sivumäärä	63 s.	Kieli	Suomi
Kustantaja	Metsähallitus, Luontopalvelut		

Presentationsblad

Utgivare	Forststyrelsen och Finlands viltcentral	Utgivningsdatum	20.8.2026
Sekretessgrad	Offentlig	Diarienummer	MH 6694/2026
T			

Författare Tarja Knuutinen och Kari Uotila

Publikation Byggnads- och undersökningshistorisk utredning om Raseborgs slott

Sammandrag

En utredning från 2024 behandlar Raseborgs slotts arkeologiska undersökningshistoria samt slottets byggnadshistoria. Utredningen gjordes på beställning av Forststyrelsen och den utarbetades av Muuritutkimus Oy. Målet med arbetet var att skapa en aktuell helhetsbild av objektets undersökningssituation samt bedöma slottets arkeologiska och byggnadsarkeologiska potential som stöd för planeringen av skötseln och restaureringen.

Utredningen grundar sig på arkiv- och litteraturmaterial samt dokumentation från tidigare arkeologiska och byggnadsarkeologiska undersökningar. Raseborgs slotts undersökningshistoria sträcker sig till slutet av 1800-talet och har sammanställts i utredningen utgående från slottets olika delar och rum. Med hjälp av detta tillvägagångssätt har man bedömt områdenas bevarandestatus och betydelse för undersökningarna.

I den byggnadshistoriska granskningen behandlas grundandet av slottet under den senare hälften av 1300-talet, slottets medeltida byggskeden samt slutet på användningen av slottet i mitten av 1500-talet. I utredningen konstateras att bristfällig dokumentation av tidigare restaureringar och få naturvetenskapliga dateringar försvårar dateringen av byggskedena och tolkningen av de inbördes relationerna.

Slottets tegelkonstruktioner under bygg- och användningstiden granskas särskilt. Enligt utredningen är Raseborgs slotts arkeologiska och byggnadsarkeologiska potential stor eller mycket stor på många områden. Arbetet fungerade som utgångsmaterial för utarbetandet av principer för restaurering av slottet samt för kommande byggnadsarkeologiska undersökningar.

Nyckelord	Raseborgs slott, slott, medeltiden, arkeologisk undersökning, fornlämningar, ruiner, restaurering		
Seriens namn och nummer	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 263		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (online)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-168-0		
Sidantal	63 s.	Språk	Finska
Förlag	Forststyrelsen, Naturtjänster		

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohde:	Raaseporin linna
Mj-rekisteri:	835500006
Ajoitus:	Keskiaika, 1300–1500-luku
Sijainti:	ETRS -TM35FIN (Kohteen keskipiste): N = 6655214 E = 313206
Korkeus:	1,5–15 m mpy (N2000)
Tutkimuksen laatu:	Rakennusarkeologinen selvitys
Vastuullinen johtaja:	FT Kari Uotila
Tutkija:	FM Tarja Knuutinen
Tutkimuslaitos:	Muuritutkimus Oy
Projektikoodi:	MuTu424026
Työaika:	1.6.–31.12.2024
Tutkimuksen tilaaja:	Metsähallitus
Maanomistaja:	Suomen valtio
Tutkimuslupa:	-
Valokuvat:	Muuritutkimuksen arkisto MuTu424026Dg_1–3
Alkuperäinen raportti:	Metsähallitus
Raportin kopiot:	Museovirasto
Aikaisemmat tutkimukset:	Täydellinen luettelo aiemmista tutkimuksista raportin lähdeluettelossa

Tutkimusalueen sijainti on merkitty punaisella ympyrällä. Pohjakartta: © Maanmittauslaitos.

Sisällys

1 Johdanto 9
1.1 Vuoden 2024 toimitetut kartta-aineistot 9

2 Raaseporin linnan arkeologinen tutkimushistoria 11
2.1 Pääportti ja porttikäytävä 12
2.2 Porttikäytävän ja pyöreän tornin välinen pieni komero (käyttötarkoitus epäselvä) 12
2.3 Tornin kellaritila 13
2.4 Ritarisalisiiven itäinen kellaritila 13
2.5 Ritarisalisiiven läntinen kellaritila 15
2.6 Läntinen tornikamari ja länsisiiven lounainen kulmahuone (käyttötarkoitus epäselvä) 16
2.7 Länsisiiven keskimmäinen huone (käyttötarkoitus epäselvä) 17
2.8 Länsisiiven luoteinen kulmahuone, ”panimo” (linnan loppuvaihe) 17
2.9 Pohjoinen torni, ”vanha kappeli”, ”varuskamari” 18
2.10 Itäsiiven koillinen kulmahuone, ”keittiö”, ”leivintupa” 19
2.11 Itäsiiven keskimmäinen huone, ”paja”, ”hypokaustihuone” 21
2.12 Itäsiiven kaakkoinen kulmahuone, ”vahtitupa” 22
2.13 Linnan sisäpiha 22
2.14 Päälinnan kehämuurit 22
2.15 Huomioita kehämuurien ja pyöreän tornin ulkofasadien tiilimuurauksista 25
2.16 Itäinen esilinna 25
2.17 Kaakkoinen esilinna 27
2.18 Porttitorni ja tornin päälinnaan liittävä kaularakenne 28
2.19 Eteläinen esilinna 29
2.20 Stallholmen 31

3 Raaseporin linnan rakennushistoria 32
3.1 Varhainen rakennusvaihe 32
3.2 Toinen rakennusvaihe 33
3.3 Kolmas rakennusvaihe 35
3.4 Linnan käyttöajan loppuvaiheen muutokset, vuosisadan vaihteesta 1550-luvun loppuun 39
3.5 Linnan käytön päättyminen ja raunioituminen 40

Lähteet ja kirjallisuus 41

Viitteet 46

Liitteet 48
Liite 1 Huonetiloista eri tutkimuksissa käytetyt tunnukset 48
Liite 2 Raaseporinlinnan käyttöaikaisia tiilirakenteita (kartta 11) 51
Liite 3 Kartat 52

1 Johdanto

Muuritutkimus Oy on laatinut Metsähallituksen tilauksesta Raaseporin linnaa koskevan rakennusarkeologisen selvityksen loppuvuoden 2024 aikana. Hankkeen yhteydessä on laadittu vastaava selvitys myös Kuusiston ja Kajaanin linnoista. Hankkeen johtajana on toiminut FT, dosentti Kari Uotila. Hankkeen toisena arkeologina on työskennellyt FM Tarja Knuutinen, joka on pääosin vastannut Raaseporin linnan tutkimus- ja rakennushistoriaa koskevien katsausten laatimisesta sekä arkistoaineiston koostamisesta. Hankkeen yhteydessä laadittujen karttojen muokkaukseen ovat lisäksi osallistuneet HuK Janne Haarala ja arkkitehti (AMK) Sofia Jägerskiöld. Hanke käynnistyi käytännössä kesä-heinäkuussa ja valmistui vuoden 2024 aikana. Lopulliset raportit työstettiin tammikuussa 2025.

Hankkeen tehtävät on määritelty hankkeen tarjouspyynnössä ja sen liitteissä. Selvityksen on tarkoitus olla pohja-aineistona kohteen restaurointiperiaatteiden laadinnalle. Selvitys koostuu linnan arkeologista tutkimushistoriaa ja rakennushistoriaa käsittelevistä osioista. Selvityksen perusteella on myös arvioitu rauniokohteen tämänhetkistä arkeologista potentiaalia. Erityiskysymyksenä on selvitetty linnan rakennus- ja käyttöaikaista tiilenkäyttöä sekä mahdollisten käyttöaikaisten tiilirakenteiden säilyneisyyttä rauniossa.

Selvitystä varten on käyty läpi linnaa käsittelevää tutkimuskirjallisuutta sekä arkistomateriaalia Museoviraston arkistossa (Muinaistieteellisen toimikunnan arkisto, Museoviraston arkisto, Kulttuuriympäristön piirustukset ja tutkimusraportit) ja Kansallisarkistossa (Yleisten rakennusten ylihallituksen arkisto). Museoviraston kuva-arkisto on selvitystä tehtäessä ollut suljettuna, joten kuva-arkiston aineistot ovat jääneet selvitystyön ulkopuolelle lukuun ottamatta esimerkiksi Museoviraston Finna-palvelussa digitaalisesti saatavilla olevia kuvia ja piirustuksia. Erityisesti linnan restaurointi- ja tutkimushistoriaan liittyvien yksityiskohtien osalta ennen 2000-lukua tehtyjen tutkimus- ja restaurointitöiden aikana otettujen valokuvien läpikäynti voi tulevaisuudessa tarkentaa tässä selvityksessä esitettyjä tietoja ja tulkintoja.

Selvityksen yhteydessä on laadittu laaja Raaseporin linnaa koskevan lähdeaineiston luettelo.

1.1 Vuoden 2024 toimitetut kartta-aineistot

Tilaaja on toimittanut osana hanketta linnan mittausaineistot. Niiden toimivuus arkeologisessa selvityksessä oli selkeästi haastava. Niitä on muokattu arkelogisesti toimiviksi ja muokatut kartat on nimetty MuTu-projektinumerolla 224026.

Karttojen tasotietoihin on lisätty arkeologisesti laaditut tai muokatut tasot, jotka on nimetty Muuritutkimuksen projektinumeron mukaisella 224026-alkuosiolla, jolloin ne voidaan erottaa tilaajan toimittamasta aineistosta.

Tasokarttojen blokit alablokkeineen on räjäytetty ja yhdistetty linet polylineiksi, myös räjäytetyissä blokeissa. Jos blokit jättää räjäyttämättä, ne eivät selviä 3dwinissä tehdyissä muutoksissa (metrijärjestelmän muutokset tai koordinaatiston muutokset) vaan blokeissa oleva mittausaineisto jää 0,0-koordinaatteihin. Esimerkiksi kaikkien karttojen alkuperäiset korkeuskäyrät ovat blokkeina.

Tilaajalle on toimitettu muokatut karttaaineistot ja raportteihin liittyvät koostekartat dwg- ja pdf-muodossa.

Metsähallituksen toimittamiin Raaseporin linnan kartta-aineistoihin tehdyt muutokset:

- AR 002-1-ASEMA_RAASEPORI
  - vaihdettu metrijärjestelmään
- AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI,
  AR 003-2-2-KERROS_RAASEPORI,
  AR 003-3-3-KERROS_RAASEPORI,
  AR 003-4-VESIKATTO_RAASEPORI
  - vaihdettu metrijärjestelmään
  - koordinaatteihin lisätty 310000/6650000, jolloin koordinaatisto on TM35-koordinaatissa.

2 Raaseporin linnan arkeologinen tutkimushistoria

Raaseporin linnan arkeologinen tutkimushistoria ulottuu kolmelle vuosisadalle. Ensimmäiset kaivaustyöt linnalla tehtiin vuonna 1890 arkkitehti Magnus Schjerfbeckin toimesta ja töitä jatkettiin vuonna 1893 arkkitehti Allan Schulmanin johdolla. 1890-luvun kaivaukset kohdistuivat ensisijaisesti päälinnan sisäosiin, minkä lisäksi esiin kaivettiin osa itäisen esilinnan muureista. 1890-luvun kaivauksista ei ole säilynyt varsinaisia tutkimusraportteja, mutta tietoa tehdyistä töistä ja tutkimuksista löytyy Magnus Schjrefbeckin vuonna 1891 julkaisemasta tutkielmasta sekä linnan restaurointeja ja tutkimuksia koskevasta kirjeenvaihdosta. Tietoa kaivauksista löytyy myös sanomalehtiartikkeleista sekä Torsten Hartmanin vuonna 1896 julkaistusta linnan historiikista *Raseborgs slotts historia*.

1910-luvulla kaivauksia suoritettiin eteläisen esilinnan alueella arkeologi Juhani Rinteen johdolla. Rinteen tutkimuksista ei ole säilynyt käytännössä minkäänlaista dokumentaatiota; vähäiset tiedot tutkimuksista perustuvat Museoviraston arkistossa säilyneisiin kustannuslaskelmiin. Ensimmäisiä varsinaisia dokumentoituja arkeologisia tutkimuksia linnalla tehtiin vuosina 1936–1938, jolloin linnaa restauroitiin arkkitehti Toivo Anttilan johdolla. Arkeologisten tutkimusten dokumentoinnista ja raportoinnista vastasi Boris Lindblad.

1940-luvulla ja 1950-luvun alkupuolella varsinaisia kaivauksia ei tehty, mutta pienempiä muurikorjauksia ja muita töitä linnalla hoiti O. E. Kivistö. 1950-luvun puolivälistä aina 1980-luvun alkuun saakka linnan arkeologisia tutkimuksia tehtiin pääasiassa Knut Draken johdolla, vaikka varsinaisia kenttätutkimuksia suorittivat mm. Henrik Lilius (1960–1961), Lars Sjöberg (1963), Tore Stenström (1964), Tuula Rautavaara-Brax (1965–1966), Jatta Mikkola (1967–1969) ja Marianne Koskimies (1969–1970). Draken rakennusarkeologiset tulkinnat linnan rakennushistoriasta julkaistiin vuonna 1991 osana Snappertunan paikallishistoriaa.[1]

2010- ja 2020-luvuilla linnassa on tehty dokumentoituja kaivaustutkimuksia Georg Haggrénin johdolla vuosina 2014, 2016, 2020, 2021 ja 2022 sekä Kari Uotilan johdolla vuosina 2014, 2015, 2020, 2021 ja 2022. Lisäksi linna-alueella, päälinnan ulkopuolella on tehty tutkimuskaivauksia vuosittain vuosina 2014–2019. Osa 2000-ja 2010-luvun tutkimusten tuloksista on julkaistu vuonna 2023.[2]

Tässä selvityksessä Raaseporin linnan (päälinna ja esilinnat) arkeologinen tutkimushistoria on toistojen välttämiseksi ja linnan eri osien arkeologisen potentiaalin arvioimiseksi esitetty huonetiloittain, linnan itäsivustan pääportilta myötäpäivään edeten (kuva 1).

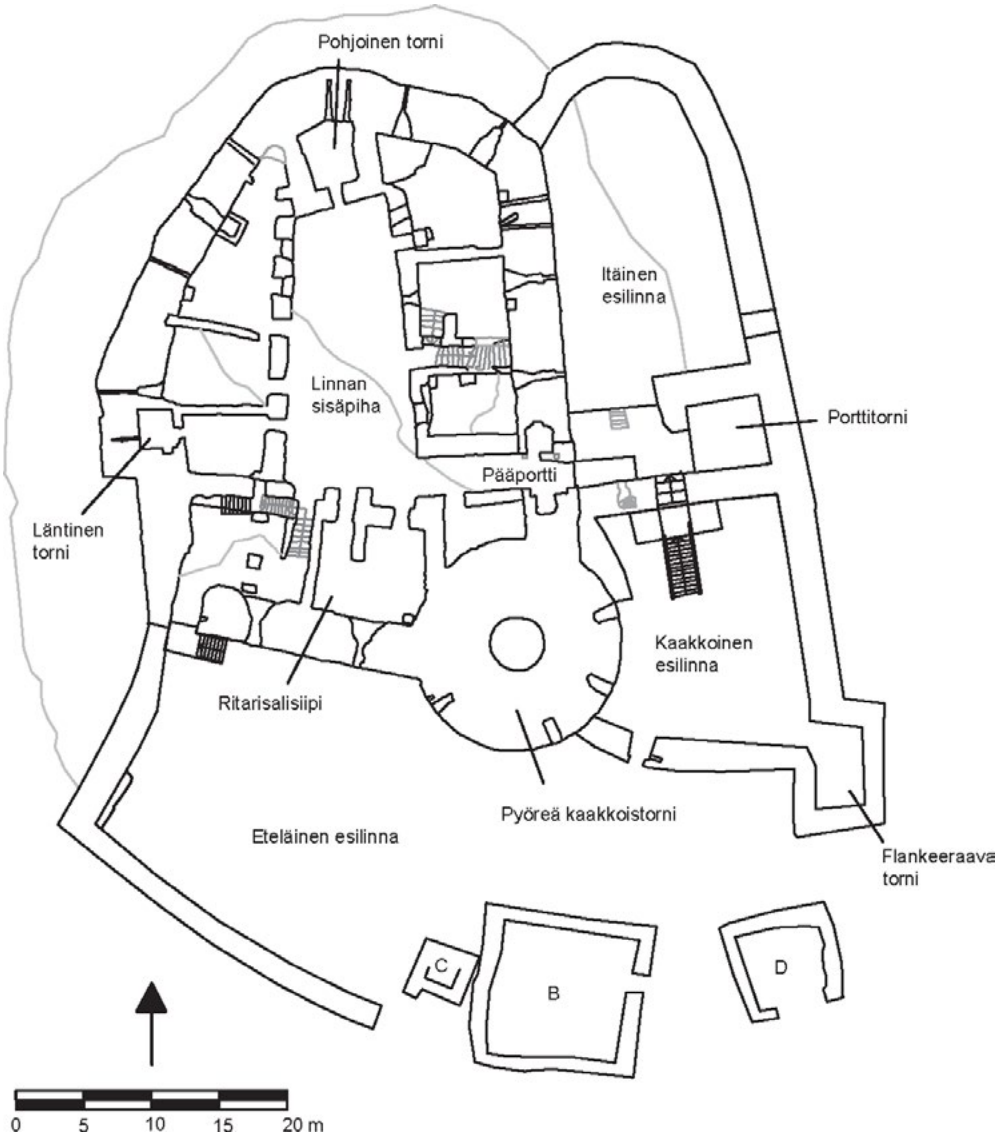

Kuva 1. Raaseporin linnan pohjakartta ja tekstissä mainitut linnan pääosat. Pohjakartta: Metsähallitus 2024.

2.1 Pääportti ja porttikäytävä

Pääportilta linnanpihalle johtava käytävä tyhjennettiin maamassoista jo vuosien 1891 ja 1893 kaivausten yhteydessä. Kaivausten tai mahdollisten porttirakenteessa ja -holvissa tehtyjen restaurointien osalta ei ole käytettävissä dokumentointitietoja. Magnus Schjerfbeck mainitsee portilta linnan sisäpihalle johtavan käytävän olevan jyrkkä, joten tila on todennäköisesti jo tässä vaiheessa ainakin osin kaivettu kalliopintaan saakka. Porttiholvin mainitaan olleen romahtanut.[3]

2.2 Porttikäytävän ja pyöreän tornin välinen pieni komero (käyttötarkoitus epäselvä)

Huonetilaa ei mainita erikseen Magnus Schjerfbeckin tai Allan Schulmanin tutkimuksia käsittelevissä aineistoissa. Oletettavasti tilasta on kuitenkin jo 1890-luvun restaurointien yhteydessä poistettu osa pyöreän tornin ja ritarisalisiiven muureista romahtanutta kiviaineista.

Vuonna 1938 pääsisäänkäynnin eteläpuolisessa, pyöreään torniin rajautuvassa pienessä huonetilassa tehtiin kaivaustutkimuksia, jol-

loin tilan pohjoisreunalta tuli esiin mukulakiveystä ja länsireunalta savisia kerroksia, jotka ilmeisesti muodostivat linnan käyttövaiheen loppupuolen lattiapinnan. Huoneen itäreunassa poistettiin muureista romahtanutta kivimateriaalia, missä yhteydessä tilaan alkoi nousta runsaasti vettä. Kivien poistamisen jälkeen itäreunasta tuli esiin kaksi suurta muurikiveä, joihin kaivaus ilmeisesti pysäytettiin.[4] Huonetilan itäreunalla tehtiin kaivauksia myös vuonna 1962, jolloin ritarisalisiiven itäisen muurin romahdusvaarassa ollutta perustusta vahvistettiin. Muurin edustalle ja alle kaivettiin kaksi metriä syvä kaivanto ja muurin alle asetettiin betonipilari kannattamaan perustusta. Kaivuun yhteydessä todettiin, että huonetilaan keväisin kertyvä vesi oli syönyt muurin alla olevaa hiekkaa/soraa noin 50 cm:n syvyydeltä. Samalla todettiin, että ritarisalisiiven itäinen muuri on sekundaarinen suhteessa pyöreän tornin muuriin. Tornin perustus ulottuu liittymäkohdassa noin metrin syvemmälle kuin ritarisalisiiven itäinen seinä, joka lisäksi nojaa tornin muuriin.[5]

Arkeologinen potentiaali: Kohtalainen. Tilassa ei tiettävästi ole suoritettu varsinaisia kaivaustutkimuksia vuoden 1962 jälkeen, mutta tilaa rajaavat seinäpinnat on kokonaisuudessaan restauroitu ainakin 1960–1970-lukujen taitteessa.[6] Etenkin tilan lattiatasolla ja muurien maanalaisissa osissa on todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia rakenteita ja kerroksia lukuun ottamatta vuonna 1962 uudelleen muurattua ritarisalisiiven itäseinustan perustusta. Rakennusarkeologinen tutkimus voi tuoda lisätietoa pyöreän tornin ja ritarisalisiiven rakennusvaiheista, ja kaivaustutkimus voi selventää tilan käyttötarkoitusta.

2.3 Tornin kellaritila

Sortuneista muureista peräisin olevan soran täysin täyttämät pyöreän tornin alimmat kerrokset sekä tornin kellari kaivettiin esiin ja osin tiilirakenteiset muuripinnat ja holvaukset restauroitiin vuonna 1890. Seuraavan kerran kellaritilassa tehtiin kaivaustutkimuksia vuonna 1938, jolloin kellaritilassa kaivettiin maata osin kivettyyn lattiapintaan saakka. Lattiatasolla havaittiin etelään (kaakkoon) johtava viemäriränni (samansuuntainen kaakkoisella sivustalla olevan ampuma-aukon/ikkunan kanssa?). Georg Haggrén on tulkinnut tilan olleen sadeveden keruuseen käytetty *cistern*, joka on palvellut kaivottoman linnan vesivarastona esimerkiksi piiritystilanteissa.[7]

Arkeologinen potentiaali: Arkeologisen potentiaalin arvioiminen on vaikeaa, muuripinnat ja tiiliholvit restauroitu osin tai kokonaan, mutta rakennusarkeologista potentiaalia saattaa olla. Osa tiilirakenteista voi olla linnan käyttöaikaisia (karttaliite 6, TR001).[8] Lattiataso kaivettu 1938 vain mukulakivettyyn pintaan saakka, sen alla voi olla säilyneenä vanhempia kulttuurikerroksia tai lattiarakenteita.

2.4 Ritarisalisiiven itäinen kellaritila

Schjerfbeck mainitsee kellarin jääneen kaivamatta vuonna 1890 [9], mutta tila on todennäköisesti tyhjennetty romahdusmassoista Schulmanin toimesta vuonna 1893, sillä vuoden 1938 kaivauskertomuksen perusteella kellaritilassa tehtiin kaivauksia vain noin 0,5 metrin syvyyteen saakka. Esiin ei kaivettu huonetilan koko lattiapintaa, vaan kaivauksia tehtiin vain huoneen sivustoilla ja kaivettu maa kasattiin huoneen keskelle. Kaivettua maata kuvataan kovaksi tallautuneeksi, todennäköisesti aiemmaksi lattiatasoksi. Huoneen eteläseinustalta maakerroksen alta tuli esiin rivi muurikiviä, jotka tulkittiin vanhemman muurin jäänteeksi ja kivirivin päästä huoneen koillisnurkasta paljastui kaareva muuratuista tiilistä koostuva rakenne, mahdollinen tulisijan perustus. Kaivausten yhteydessä avattiin huoneen itäseinän läpi länsipuoliseen huonetilaan kulkenut aukko, joka tuolloin tulkittiin viemäriksi.[10] Huonetilojen välisen korkeuseron huomioiden kyse on todennäköisimmin hormirakenteesta. Sama aukko todennäköisesti erottuu myös nykyi-

sessä seinäpinnassa noin 2 metrin korkeudella eli kyseessä lienee savu- tai ilmahormi.

Huoneen itäseinustalla kaivettiin myös vuonna 1962 ritarisalisiiven itäisen muurin perustusten vahvistamisen yhteydessä. Kaivausdokumentaation perusteella huoneen itäseinustalla, kaivausalueen eteläpäädyssä vaikuttaa olleen itäisen muuriperustuksen alle ulottuvaa tiilistä lattia- tai seinärakennetta (ks. kuva 16 ja karttaliite 6, TR002), josta ei ole mainintoja vuoden 1938 kaivausdokumentaatiossa.

Huoneen kaakkoiskulmassa itäinen seinä mukailee pyöreän tornin muurin linjaa, seinä on hieman viisto ja siinä erottuu matala syvennys sekä kivestä muuratun tynnyriholvin muoto. Holvikaaren yläpuolella on näkyvissä tornin pyöreä seinä. Huoneessa tehtyjen restaurointitoimenpiteiden dokumentoinnin puuttuessa on epäselvää, onko seinän rakenne restauroinnin tulosta ja mukaileeko se alkuperäistä rakennetta.

Huoneen eteläseinältä vuonna 1938 esiin kaivettu kivirivi sekä muut rakenteet ovat säilyneet huoneen nykyisen lattiapinnan muodostavan maakerroksen alla. Huoneen kaakkois- ja lounaiskulmissa on nykyisin nähtävissä pienet nelikulmaiset kivirakenteet, joista kaakkoinen on 1960–1980-lukujen restauroinnin yhteydessä vähintään saumattu uudelleen. Lounaiskulman rakenne on lähes kokonaan maan alla. Rakenteiden muoto viittaa holvipilareihin, mutta molemmat ovat pienikokoisia (n. 40 x 40 cm) massiivisten kattoholvien kannattamiseen.

Eteläseinustan ikkuna-aukko on kokonaisuudessaan tiilirakenteinen, tiilet on muurattu pitkittäin. Myös eteläseinässä ikkuna-aukon molemmin puolin on limitykseltään vaihtelevia tiilipintoja (karttaliite 6, TR003). Ikkuna-aukon ja seinäpintojen tiilirakenteiden saumauksessa on käytetty sementti-/parmulaastia. Dokumentoinnin puuttuessa tiilirakenteiden alkuperäisyys ja mahdolli-

Kuva 2. Ritarisalisiiven itäinen kellarihuone nykyasussaan. Kuva: Tarja Knuutinen / Muuritutkimus Oy 2024. MuTu424026Dg_1.

nen restaurointiaika on epäselvä. Ritarisalisiiven alaisten huonetilojen restaurointi on huomioitu Toivo Anttilan vuodelle 1939 laatimaan kustannusarvioon, mutta ei ole tiedossa toteutettiinko työt tuolloin.[11] Muuripinnoilla näkyvissä olevan laastin perusteella seiniä on ainakin saumattu linnan viimeisimmässä restaurointivaiheessa 1970–1980-luvuilla (kuva 2).

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri. Huoneen arkeologinen potentiaali on arvioitava erittäin suureksi niin lattian maanalaisten kerrosten kuin muurien osalta, huoneessa on suurella varmuudella säilynyt paitsi alkuperäisiä lattiarakenteita, myös linnan käyttöaikaisia huoneen käyttöön liittyviä maan yläpuolisia rakenteita. Huoneen itä- ja eteläseinien arkeologinen tutkimus voi antaa lisätietoa koko eteläsiiven rakentamisprosessista sekä eteläsiiven ja kaakkoisen pyöreän tornin rakenneosien ajoituksellisista suhteista. Eteläisessä muurissa todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita.

2.5 Ritarisalisiiven läntinen kellaritila

Kellaritila on ilmeisesti pääosin tyhjennetty romahdusmassoista jo vuoden 1890 kaivauksen yhteydessä, sillä vierailijoiden kulku linnaan järjestettiin huonetilan lounaiskulmassa sijaitsevan oviaukon kautta. Huoneeseen linnan sisäpihalta johtavan portaikon sijaintia on korjattu Schjerfbeckin vuosina 1887–1891 piirtämiin pohjakarttoihin useampaan kertaan, joten kellaritilan koilliskulman muurien ja portaikon alaosaa ei välttämättä ole tuolloin kaivettu esiin kokonaisuudessaan. Schjerfbeck kuitenkin kuvailee kulun linnaan alun perin tapahtuneen juuri kyseisen tilan (*förrum*) kautta ja tulkitsee tilan käyttötarkoituksen muuttuneen varastohuoneeksi vasta myöhemmin kulun siirryttyä tapahtumaan suuren itäportin kautta. Schjerfbeckin mukaan kellaritilan lounaiskulmassa sijaitseva porttiaukko olisi tässä vaiheessa muurattu ikkuna-aukoksi.[12] Epäselvää on, laajennettiinko kyseistä aukkoa vuoden 1890 restauroinnin yhteydessä nykyiseen muotoonsa.

Kuva 3. Ritarisalisiiven läntinen kellarihuone nykyasussaan. Kuva: Tarja Knuutinen/Muuritutkimus Oy 2024. MuTu424026Dg_2.

Nykyisin tilan eteläseinällä on kaksi aukkoa, voimakkaasti 1930–1980-luvuilla restauroitu lounaiskulman oviaukko, sekä tiilimuurattu pieni valoaukko. Molempien alkuperäistä muotoa ja niihin liittyvien tiilirakenteiden (karttaliite 6, TR004) alkuperää on vaikea määritellä paksujen, peittävien parmulaastikerrosten vuoksi.

Arkeologinen potentiaali: Suuri. Kellaritilassa olevia holvinjalkoja korjattiin ja mahdollisesti korotettiin vuonna 1942 [13], mutta tilassa ei ole myöhemmin tehty varsinaisia kaivaustutkimuksia, joten sen arkeologinen potentiaali on arvioitava suureksi. Lattiatason eteläosassa on todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia kerroksia ja rakenteita. Myös huonetilan seinäpinnoissa on viitteitä mahdollisten umpeen muurattujen seinäkomeroiden ja muiden linnan käyttöaikaisten rakenteiden olemassaolosta mm. ritarisalisiiven toiseen kerrokseen nousevien portaiden alaosassa, portaikkoa vasten rakennettujen holvinjalkojen välisellä alueella ja linnan sisäpihalle nousevan portaikon alkupäässä itäseinällä (kuva 3).

2.6 Läntinen tornikamari ja länsisiiven lounainen kulmahuone (käyttötarkoitus epäselvä)

Päälinnan länsisivustan huoneista eteläisempi jakautuu nykyasussaan kahteen osaan, suurempaan sisäpihan puoleiseen osaan (ks. länsisiiven lounainen kulmahuone) sekä pienempään, vasten läntistä ympärysmuuria rakennettuun nelisivuiseen huonetilaan. Tilojen välillä on oviaukko. Tilat on ajoittain tulkittu yhteen toiminnalliseen huonetilaan liittyviksi,[14] mutta todennäköisemmin kyse on kahdesta toiminnallisesti erillisestä tilasta, pienemmästä läntisen (porras)tornin alimmasta huonetilasta sekä sen edustalla sijaitsevasta käyttötarkoitukseltaan epäselvästä huonetilasta. Tilojen väliin restauroidun oviaukon alkuperäisyys on epäselvä.

Tiloja on oletettavasti tyhjennetty viimeistään vuonna 1893, mutta dokumentoitu kaivaus niissä tehtiin vuonna 1938, jolloin kaivaukset ulottuivat huonetilan ylimpään linnan käyttöaikaiseen lattiatasoon saakka. Suuremman huonetilan lattian mainitaan olleen kokonaisuudessaan kalliota, huoneen eteläosan lattiatasolla on kuitenkin suurehkoista kivistä muodostuva mahdollinen rakenne, minkä lisäksi länsi- ja eteläseinustan edustalla kalliopinnalla havaittiin laastia ja lounaiskulmassa muurattu tiili. Vuonna 2020 suuremman huonetilan luoteiskulmaan tehdyn koekaivauksen yhteydessä myös läntisen seinän edustalla havaittiin kalliopintaa vasten oleva keskiaikainen, tiilimurskan ja hiekan sekainen kalkkilaastikerros sekä pieneltä alalta huoneen luoteisnurkasta laastin alle ulottuvaa kulttuurimaata. Muualla koekaivausalueella modernien maakerrosten alla oli kallio, jonka päälle huonetilan läntinen ja pohjoisen väliseinä on rakennettu. Pienemmän huonetilan lattiataso oli ladottu pienehköistä harmaakivistä ja tiilestä.[15]

Arkeologinen potentiaali: Suuri. Huoneessa ei ole tiettävästi kaivettu vuoden 1938 jälkeen lukuun ottamatta vuoden 2021 koekaivausta, joten esiin kaivettu pienemmän tilan lattiapinta ja sen alaiset kerrokset sekä mahdolliset suuremman huonetilan seinustoilla havaitut rakenteet ovat oletettavasti edelleen säilyneet. Maan pinnan alapuolisissa seinärakenteissa säilynyt linnan käyttöaikaista muurinperustusta, läntisen kehämuurin vastaisten rakenteiden säilyneisyys epäselvää, ainakin ”komeron” lattiapinnoissa säilyneenä linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita (karttaliite 6, TR005).

2.7 Länsisiiven keskimmäinen huone (käyttötarkoitus epäselvä)

Huoneessa on tehty dokumentoitu kaivaustutkimus vuonna 1938. Huoneen lattiapinnan todettiin koostuvan pääosin kalliopinnasta, lukuun ottamatta huoneen koilliskulmaa, missä oli paksu laastikerros.

Kyseinen kerros havaittiin myös vuoden 2021 koekaivauksessa, jonka yhteydessä osa laastikerroksesta poistettiin osa, ja sen alta kallion pinnasta paljastui kulttuurimaan täyttämä sadevesi-/viemärikouru.[16] Huoneen pohjoisseinän alaosassa on säilyneenä linnan käyttöaikaista muurinperustusta. Rakenteessa havaittiin kivimuurauksen lisäksi tiilimuurausta (karttaliite 6, TR006), jonka perusteella muurissa on saattanut olla oviaukko tai seinäkomero.

Arkeologinen potentiaali: Kohtuullinen. Huoneen koillisosaa peittävän laastikerroksen alla kulttuurimaan peittämä viemärikouru, maan pinnan alapuolisissa seinärakenteissa säilynyt linnan käyttöaikaista muurinperustusta ja siihen liittyviä tiilirakenteita (kuva 4).

Kuva 4. Vuoden 2021 kaivausalue 3 huonetilan pohjoisseinustalla. Laastikerros ja sen alainen kallioon hakattu viemärilinja sekä pohjoisseinän alaosan tiilirakennetta. Kuva: Tia Niemelä 2021. Kuvan käyttö kuvaajan luvalla.

2.8 Länsisiiven luoteinen kulmahuone, ”panimo” (linnan loppuvaihe)

Huonetila on oletettavasti pääosin tyhjennetty romahdusmassoista 1890-luvun restaurointien yhteydessä. Tilassa ei tehty kaivauksia vuonna 1938 siellä olleen, läntisen kehämuurin korjauksiin tarvitun vinssilaitteen vuoksi. Toivo Anttila ja Boris Lindblad tulkitsivat huonetilan linnan kappeliksi huonetilan pohjoispäässä sijainneen tiilirakenteisen, ilmeisesti kuoriksi tulkitun tynnyriholvatun tilan perusteella. Tiilirakenteinen holvi muurattiin osittain uudelleen vuonna 1938, holvin alkuperäisestä asusta ja materiaalista ei ole varmuutta.[17]

Vuonna 1942 tilan länsiseinustalla sijaitsevaan nelisivuiseen kivirakenteeseen viitattiin alttarina. Sortunut kivirakenne muurattiin tuolloin uudelleen, mutta työn yhteydessä ei ilmeisesti tehty arkeologista tutkimusta.[18]

Myöhemmin huonetilan on tulkittu ainakin linnan käyttöajan loppuvaiheessa toimineen panimona, ja huonetilan länsiseinustalla sijaitsevan nelisivuisen kivirakenteen olleen panimopannun jalusta.[19] Huonetilassa, kivirakenteen eteläpuolella tehtiin koekaivaus vuonna 2016, jolloin huonetilasta paljastui mm. graniittilaatoista ladottu lattiataso, kulttuurikerros sekä jätteillä täyttynyt, osin tiilirakenteinen viemäri (karttaliite 6, TR008), joka jatkui läntisen kehämuurin alle (kuva 5). Vuonna 2020 huonetilan lounaiskulmaan tehdyssä koekaivauksessa saatiin esiin linnan käyttöaikaisia kivi- ja tiililattiatasoja (karttaliite 6, TR007).[20]

Kuva 5. Tiilirakenteinen, läntisen kehämuurin alle jatkuva viemäri. Kuva: Tarja Knuutinen 2016.

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri. Tutkimushistorian ja kaivaushavaintojen perusteella huonetilan arkeologinen potentiaali on arvioitava korkeaksi, sillä tilassa on säilynyt runsaasti maanpinnan alapuolisia rakenteita, mm. useita, osin tiilirakenteisia viemäreitä, sekä tiili- ja kivirakenteisia lattiatasoja ja kulttuurikerroksia. Vaikka huoneen pohjoispään tiilirakenteinen holvattu tila on osittain uudelleenmuurattu, on nykyisten pintakerrosten alla todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita. Rakennusarkeologinen tutkimus voi tuoda lisätietoa mm. länsisiiven väliseinien sekä pohjoisen tornin rakennusvaiheista.

2.9 Pohjoinen torni, ”vanha kappeli”, ”varuskamari”

Huonetila on tyhjennetty romahdusmassoista Allan Schulmanin toimesta vuonna 1893, jolloin tilasta talletettiin aseistukseen liittyviä löytöjä ja tila tulkittiin asevarastoksi. Tilassa tehtiin kaivauksia myös 1938, jolloin esiin kaivettiin suurista kivilaa’oista ladottu lattiataso, sekä jälleen vuonna 2016, jolloin huoneen luoteisnurkasta poistetun kivitason alta paljastui kauniisti ladottu, kalkkilaastilla muurattu ja todennäköisesti tulipalossa nokeentunut tiililattia sekä seinäpinnoille kohoava muutaman tiilikerran korkuinen reveteeraus tai ”kaulus” (karttaliite 6, TR010).[21] Tornihuoneen nykyisissä maan pinnan yläpuolisissa muuripinnoissa on sekä harmaakivi- että tiilimuurausta (karttaliite 6, TR009). Tiilimuurausjaksot saattavat osittain ajoittua linnan käyttöaikaisiksi, mutta restaurointeja koskevan dokumentoinnin puuttuessa asian var-

Kuvat 6a–b. Kivi- ja tiililattiatasoja tornin luoteiskulmassa, Tornihuoneen seinäpintojen harmaakivi- ja tiilimuurausta. Kuvat: Elina Terävä 2016. Kuvien käyttö kuvaajan luvalla.

mistaminen vaatii rakennusarkeologisia tutkimuksia (kuvat 6a–b).

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri, välittömästi nykyisen pintamaakerroksen alla on säilynyt linnan käyttövaiheen loppuun ajoittuva kivilattia ja sen alla vanhempi muurattu tiililattia. Myös pohjoisseinässä voi olla säilyneenä linnan käyttöaikaisia kivi- ja tiilimuurauksia. Lattiapintojen alla säilynyt pohjoisen tornin alkuperäinen muurinperustus, jonka tutkimus mahdollistaa yhtenä linnan varhaisimmista muuratuista rakenteista pidetyn tornin sekä kehämuurin pohjoisosan rakennusvaiheiden selvittämisen.

2.10 Itäsiiven koillinen kulmahuone, ”keittiö”, ”leivintupa”

Linnan koillinen kulmahuone mainitaan jo Magnus Schjerfbeckin tutkimuskertomuksessa vuodelta 1890, jolloin tila määriteltiin linnan keittiöksi huonetilan pohjoisnurkassa sijainneen suuren ”leivinuunin” sekä koilliseen avautuvan ikkuna-aukon alitse kulkevan viemärin perusteella. Tulisijan tiilirakenteinen yläosa romahti kesken tutkimusten, eikä siitä ole säilynyt dokumentaatiota.[22] Tila on ilmeisesti toiminut linnan keittiönä tai vastaavana linnan käyttöajan loppuvaiheessa, mutta huoneen alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut muu. Leivinuuni on rakennettu varhaisemman ikkuna- tai ampuma-aukon eteen, eli rakenne on sekundaarinen.

Huoneessa tehtiin kaivaustutkimuksia vuonna 1938, jolloin esiin saatiin linnan käyttövaiheen viimeisin, osin mukulakivistä, osin tiilistä koostuva lattiapinta, pohjoiskulman tulisijaan/leivinuuniin liittyvä tiilirakenne (karttaliite 6, TR011), pohjoisella seinustalla sijaitseva kaareva tiilirakenne (karttaliite 6, TR012) sekä koilliseen ikkuna- tai ampuma-aukkoon ja sen alaiseen viemäriin liittyviä tiilirakenteita (karttaliite 6, TR013).[23] Vuonna 1942 huoneen pohjoispäässä sijainneen tulisijan oletettu eteläreuna merkittiin suurilla kivillä, ja tulisijan perustus peitettiin hiekkakerroksella. Vuonna 2016 kaivauksia tehtiin huonetilan kaakkoiskulmassa, jossa pintamaakerrosten alta löytyi vuonna 1938 esiin kaivettu lattiapinta ja sen alta vanhempia linnan käyttöaikaan liittyviä kerroksia. Varhaisimmassa lattiatasossa havaittiin mahdolliseen pienikokoiseen kaakkoiskulmassa sijainneeseen tulisijaan liittyvää kiveystä. Myös huoneen eteläisen seinän itäosassa on merkkejä mahdollisen tulisijan paikasta, tulisijan olemassaoloon viittaa myös itäisen kehämuurin läpi viistosti kulkeva hormi. Huoneen kaakkoiskulman kaivauksen perusteella sekä itäinen kehämuuri että huoneen eteläseinä on muurattu suoraan kalliopinnalle.[24]

Koillisen kulmahuoneen itäisen seinäpinnan restauroinnin yhteydessä vuonna 1963

todettiin, että 1890-luvulla tehdyn harmaakivirevetoinnin alla oli säilynyt ydinmuurin pintaan säännöllisesti ladottua ja muurattua tiilirakennetta, jonka perusteella ainakin osa huonetilan itäisestä seinäpinnasta on linnan käyttöaikana ollut tiiliverhottu.[25] Vuoden 1963 tutkimuskertomuksen perusteella ei ole syytä olettaa, että muurin alkuperäiseen ytimeen yhteydessä olleita rakenteita on purettu, joten nykyisen muuripinnan alla on todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita ainakin koillisen ikkuna-aukon ja eteläisen seinän välisellä alueella (karttaliite 6, TR013), mahdollisesti myös koillisen ja pohjoisen ikkuna-aukon välisellä alueella. Sen sijaan kehämuurin pohjoisen ja koillisen ikkuna-aukon tiilirakenteita on korjattu 1930- ja 1940-luvuilla sekä vuonna 1964, jolloin todettiin, että ikkuna-aukon holvi ja pielet ovat olleet tiilimuurattuja lukuun ottamatta valoaukon yläpalkkia, joka oli tehty laakakivistä. Ikkuna-aukon kohdalla on sisäseinässä ollut noin 90 cm syvä syvennys, ja varsinainen muurin läpi ulottunut tiilirakenteinen ikkuna-aukko on porrastetusti kaventunut muurin ulkoseinää ja varsinaista valoaukkoa kohti. Vuoden 1964 tutkimusraportin perusteella koillisessa ikkuna-aukossa säilyneet alkuperäiset tiilimuurauksen osat säilytettiin uuden tiilipinnan alla (karttaliite 6, TR014).[26]

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri. Nykyisen lattiapinnan alla on säilynyt linnan käyttövaiheen lattia- ja kulttuurikerroksia lukuun ottamatta vuonna 2016 pohjaan kaivettua huoneen kaakkoiskulmaa (kuva 7). Huonetilan pohjoispäässä on säilynyt hiekalla peitetty, linnan käyttöajan loppuvaiheeseen ajoittava, ainakin osittain tiilirakenteinen tulisijan perustus. Itä- ja pohjoisseinissä on nykyisen harmaakiviverhouksen sekä ainakin koillisen ikkuna-aukon tiiliverhouksen alla suurella todennäköisyydellä säilynyt linnan käyttöaikaisia muurinosia ja tiilirakenteita. Rakennusarkeologinen tutkimus mahdollistaa linnan varhaisimpiin muurattuihin rakenteisiin kuuluvan pohjoistornin sekä itäisen kehämuurin rakennusvaiheiden selvittämisen.

Kuva 7. ”Keittiön” kaakkoiskulman hajanaista, mahdollisesti paikalla olleeseen tulisijaan liittyvää kiveystä sekä eri-ikäisiä linnan käyttöaikaisia lattiatasoja. Taustalla eteläseinässä erottuu matala syvennys, mahdollinen umpeen muuratun oviaukon tai tulisijan paikka. Kuva: Tarja Knuutinen 2016.

2.11 Itäsiiven keskimmäinen huone, ”paja”, ”hypokaustihuone”

Linnan sisäpihan tasoa alempana sijaitsevaa huonetilaa on tyhjennetty pitkälti jo vuonna 1893, jolloin esillä on jo ollut viisi linnan sisäpihan tasolta alas johtavaa askelmaa sekä huoneen kaakkoiskulmassa sijaitseva tiilirakenteinen, holvattu, 1,8 metriä korkea, 2,5 metriä leveä ja 1,2 metriä syvä syvennys. Syvennyksen katossa on ollut aukko, josta on lähtenyt muurin sisälle hormi. Myös Linnan pihalle antavan pienen goottilaistyylisen, tiilikehyksisen ja laastikoristellun ikkunan mainitaan olleen esiin kaivamisen jälkeen poikkeuksellisen hyväkuntoinen (kuvat 8a–b) [27] Ikkuna-aukko on restauroitu ainakin vuonna 1893 sekä 1936–1939 välisenä aikana (II-merkityt tiilet), mutta aukon rakenteissa on saattanut säilyä linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita (karttaliite 6, TR015).

Huoneessa kaivettiin myös 1938, jolloin esiin saatiin linnan käyttöajan viimeisen vaiheen mukulakivetty lattiapinta sekä havaintoja lattian alitse linnan sisäpihalta itäisen kehämuurin alle kulkevasta viemäristä. Sen sijaan eteläseinustan holvatun syvennyksen katossa 1890-luvulla havaittua hormiaukkoa ei ollut enää näkyvissä, joten se on todennäköisesti muurattu umpeen vuonna 1893 tai sitä seuranneiden restaurointitöiden yhteydessä. Tiiliholvattua syvennystä on korjattu ainakin vuonna 1950, jolloin holvin oikeanpuoleista osaa vahvistettiin.[28] Holvin vasemmassa, itäistä kehämuuria vasten olevassa osassa on edelleen erotettavissa eri kokoisia ja polttoasteeltaan vaihtelevia tiiliä merkkinä useammassa vaiheessa tehdyistä korjauksista. Holvi ja sen seinät ovat näkyviltä osin useampaan

Kuvat 8a–b. Vasemmalla Allan Schulmanin akvarelli itäsiiven goottilaisesta ikkuna-aukosta ja oikealla ikkuna-aukko kuvattuna vuonna 2022. Kuva a: Allan Schulman 1893. Museoviraston arkisto, Historian kuvakokoelma HK18930629:2. Museovirasto Finna, CC BY 4.0, kuva b: Tarja Knuutinen 2022, MuTu424026Dg_3.

kertaan restauroituja, mutta restauroitujen pintojen alla saattaa edelleen olla säilyneenä alkuperäistä tiilimuurausta (karttaliite 6, TR016).

Arkeologinen potentiaali: Suuri. Huoneen lattiatason sekä ainakin itäisen, eteläisen ja läntisen seinän osalta arkeologista potentiaalia on pidettävä merkittävänä. Huoneessa ei ole tehty kaivauksia vuoden 1938 jälkeen, joten nykyisen maan pinnan alla on suurella todennäköisyydellä säilynyt linnan käyttöajan loppuvaiheen mukulakivetty lattiataso sekä mahdollisia vanhempia kulttuuri- ja lattiakerroksia. Alkuperäisiä rakenteita on todennäköisesti säilynyt myös seinissä nykyisen harmaakiviverhouksen alla sekä eteläseinustan syvennyksen tiiliverhouksen alla.

2.12 Itäsiiven kaakkoinen kulmahuone, ”vahtitupa”

Huonetila on pääosin tyhjennetty vuoden 1890 restauroinnin yhteydessä.[29] Vuonna 1938 kaivuutöitä tehtiin lähinnä huoneen länsiosaa peittävän kallion ja itäisen kehämuurin väliin jäävässä osassa, jossa havaittiin mm. lankkujen jäänteitä sekä mahdolliseen lattiapintaan ja porrasaskelmaan liittyviä, muurattuja ja muuraamattomia tiiliskiviä. Huoneessa vuonna 2020 toteutetun sadevesien ohjaukseen liittyvän kaivauksen yhteydessä kaivettiin esiin huonetilan itäseinustalta hiekkalaastilla muurattu, itäiseen ympärysmuuriin kiinnittyvä viemäriputken muodostava kivirakenne. Kaivauksen yhteydessä ei havaittu vuoden 1938 raportissa mainittuja puujäänteitä. Huoneen nykyisen lattiapinnan muodostavien maakerrosten todettiin olevan pääosin sekoittuneita ja suurimman osan kaivetusta maasta katsottiin olevan sekoittunutta, aiempiin restaurointeihin ja tutkimuksiin liittyvää sekundaarista täyttöä.

Arkeologinen potentiaali: Pieni/kohtalainen. Itäisen kehämuurin alaosan rakennusarkeologinen tutkimuspotentiaali kohtalainen/suuri. Maakerrokset pääosin sekoittuneita ja kertaalleen kaivettuja.

2.13 Linnan sisäpiha

Linnan sisäpihaa tyhjennettiin romahdusmassoista vuosien 1890 ja 1893 restaurointien yhteydessä, jolloin todennäköisesti saatiin esille sisäpihalla nykyisin näkyvät kalliopinnat.[30] Pihalla ei tehty kaivauksia vuonna 1938.
Vuonna 2014 pihan koilliskulmaan sekä länsireunalle, huoneen 8 edustalle kaivettiin koekuoppia opastaulujen pystyttämistä varten. Koilliskulman koekuopassa havaittiin aivan nykyisen maan pintakerroksen alla, osittain maan pinnalle näkyvä linnan käyttöaikainen mukulakiveys ja palokerros sekä niiden alla vanhempi lattiataso (kuvat 9a–b.) Kerroksia ei kaivettu pois. Pihan länsireunan koekuopasta paljastui heti nykyisen maan pinnan alainen kulttuurikerros sekä länsisiiven keskimmäisen huonetilan seinän alitse kulkeva viemärirakenne.[31]

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri. Sisäpihan pohjoisosassa on edelleen jäljellä linnan käyttöajan loppuvaiheeseen ja sitä vanhemmaksi ajoittuvia kulttuurikerroksia ja rakenteita. Sisäpihaa rajaavien muurien maan pinnan alapuolisissa osissa on säilynyt alkuperäisiä muurinperustuksia, joiden rakennusarkeologisella tutkimuksella voidaan selvittää linnan sisäosan rakentamisvaiheita.

2.14 Päälinnan kehämuurit

Varhaisimmista, 1890-luvulla muuripinnoilla tehdyistä tutkimus- ja korjaustöistä ei juurikaan ole käytettävissä tietoa, jonka perusteella voi tehdä päätelmiä siitä, missä määrin muureja ja seinärakenteita todellisuudessa tutkittiin ennen varsinaisia restaurointitöitä. Allan Schulmanin vuodelle 1893 laatiman kustannuslaskelman saatekirjeen mukaan linnan pohjoisen ja läntisen muurin ulkopinnat olivat niin huonokuntoisia, että niiden pelättiin ilman nopeita korjauksia romahtavan. Muurien ulkopintoja ei ilmeisesti oltu restauroitu vuonna 1890.

Toisaalta myös muurien vuonna 1890 restauroiduilla sisäpinnoilla todettiin laastien

Kuvat 9a–b. Sisäpihan länsiseinustalta esiin tullut viemäri sekä koilliskulmasta, pohjoistornin edustalta esiin kaivettuja eri-ikäisiä kivettyjä pihatasoja. Kuvat: Georg Haggrén 2014. Kuvien käyttö kuvaajan luvalla.

monin paikoin vaurioituneen, koska vesi pääsi muurien sisään ulkopinnassa olevien aukkojen kautta. Lisäksi todettiin joidenkin esiin kaivettujen muurien kaipaavan korjauksia. Sen sijaan esiin kaivamattomien muurien osalta todetaan, että niiden voi katsoa olevan suojassa, minkä vuoksi ne voidaan jättää silleen. Kustannuslaskelmassa esitetään sementtikalkkilaastilla ja tarvittaessa harmaakivillä korjattavaksi 625 m^2:n suuruista alaa päälinnan länsi- ja pohjoisseinissä ja 940 m^2:n laajuuden verran muiden aiemmin esiin kaivettujen muuripintojen korjauksia.[32] Tarkempia paikkoja ei ole ilmoitettu, eikä restauroiduista rakenteista ole mittauspiirustuksia tai karttoja. Kesän 1893 aikana ehdittiin joka tapauksessa korjata ainakin päälinnan ympärysmuurin pohjoinen ja koillinen ulkopinta.[33]

Läntisen kehämuurin ja ritarisalisiiven liittymäkohdassa tehtiin muurin korjausta vuonna 1938, jolloin osin purettiin 1890-luvulla muurin ulkosivustalle ja päälle tehtyjä harmaakivimuurauksia. Samassa yhteydessä avattiin ritarisalisiiven ja läntisen kehämuurin liittymäkohdasta pääsy läntiselle ampumakäytävälle. Tällä alueella päästiin kiinni alkuperäiseen muurin ydinosaan, jossa havaittiin muurattujen, ampumakäytävälle johtavien portaiden jäänteet.[34] Samalla alueella tehtiin rakennusarkeologista tutkimusta vuosina 1960–1961, jolloin muurin sisäpinnan huonokuntoista harmaakivireveteerausta purettiin ja esiin saatiin muurin alkuperäinen ydinosa, joka osoittautui erittäin lujaksi. Ydinosassa oli kiinni joitakin muurin alkuperäiseen pintakerrokseen kuuluvia harmaakiviä, jotka jätettiin paikalleen.[35]

Kehämuurin koilliskulmassa tehtiin laajempia korjaustöitä vuonna 1938, sillä itäisen ja pohjoisen kehämuurin liittymäkohdassa muuriin oli muodostunut onkalo, jonne kertyvä vesi jäätyessään pullisti muuria ulospäin. Muurin ulkopinta(?) purettiin täällä kaistaleissa perustuksiin saakka ja rakennettiin uudestaan. Mainintoja mahdollisen muurin ydinosan kunnosta tai laadusta ei ole. Samassa yhteydessä muurattiin uudelleen aiemmassa restaurointivaiheessa muuraamatta jääneet kaistaleet itäisen kehämuurin ulkopintaan itäisen esilinnan muurin ja itäisen kehämuurin liittymäkohdan eteläpuolelta.[36]

Samalla kohtaa havaittiin vuonna 1978 muurin pinnan romahtamisen myötä esiin tulleet ”pielet”, mahdollinen aukko muurin sisällä (kuva 10). Romahdus ilmeisesti korjattiin dokumentoimatta romahtanutta muurinosaa

tarkemmin. Tässä osassa muuria on kuitenkin mahdollisesti säilynyt alkuperäisiä, koillisen kulmahuoneen käyttöön liittyviä hormi- tai ikkuna-/ampuma-aukkoja tai vastaavia rakenteita, joita ei ole aiemmin arkeologisesti tutkittu tai dokumentoitu.

Vuonna 1962 päälinnan itäisen kehämuurin ulkopinta uusittiin 20 metrin matkalta pohjoiseen pyöreästä tornista: ulkopinta uusittiin kokonaan lukuun ottamatta muurin alaosaa 2–3 metrin korkeuteen maanpinnasta. Uusittu pinta ei ollut alkuperäistä keskiaikaista, vaan jo kertaalleen restauroitua. Purkutyön yhteydessä havaittiin muurissa noin 4 metrin korkeudella kahden erillisen keskiaikaisen rakennusvaiheen raja (ks. kuva 15). Keskiaikaisessa muurin täytteessä myös todettiin sekoitteena tiilimurskaa, jota oli jossain määrin sekä havaitun muurisauman alapuolisessa eli vanhemmassa muurin osassa että runsaammin muurisauman yläpuolisessa eli nuoremmassa muurinosassa.[37]

Itäisen kehämuurin sisäpinnat restauroitiin vuosina 1963 (pohjoisosa noin +2 m ylöspäin) ja 1965 (eteläosa maanpinnasta ja portin kohdalla noin +1 m:n korkeudesta ylöspäin pyöreän tornin muuripintaan saakka). Pohjoisosasta, koillisen kulmahuoneen kohdalta jo kertaalleen aiemmin kokonaisuudessaan restauroidun harmaakivireveteerauksen alta tuli esiin keskiaikaista tiilimuurattua pintaa (karttaliite 6, TR014). Muurin eteläosan restaurointikertomuksessa ei mainita erityisiä huomioita alkuperäiseen muuriin kuuluvista rakenteista. Eteläosan muurissa etenkin pääportin kohdalla on kuitenkin oletettavasti säilynyt porttirakenteen alkuperäiseen muotoon liittyviä rakenneosia.[38]

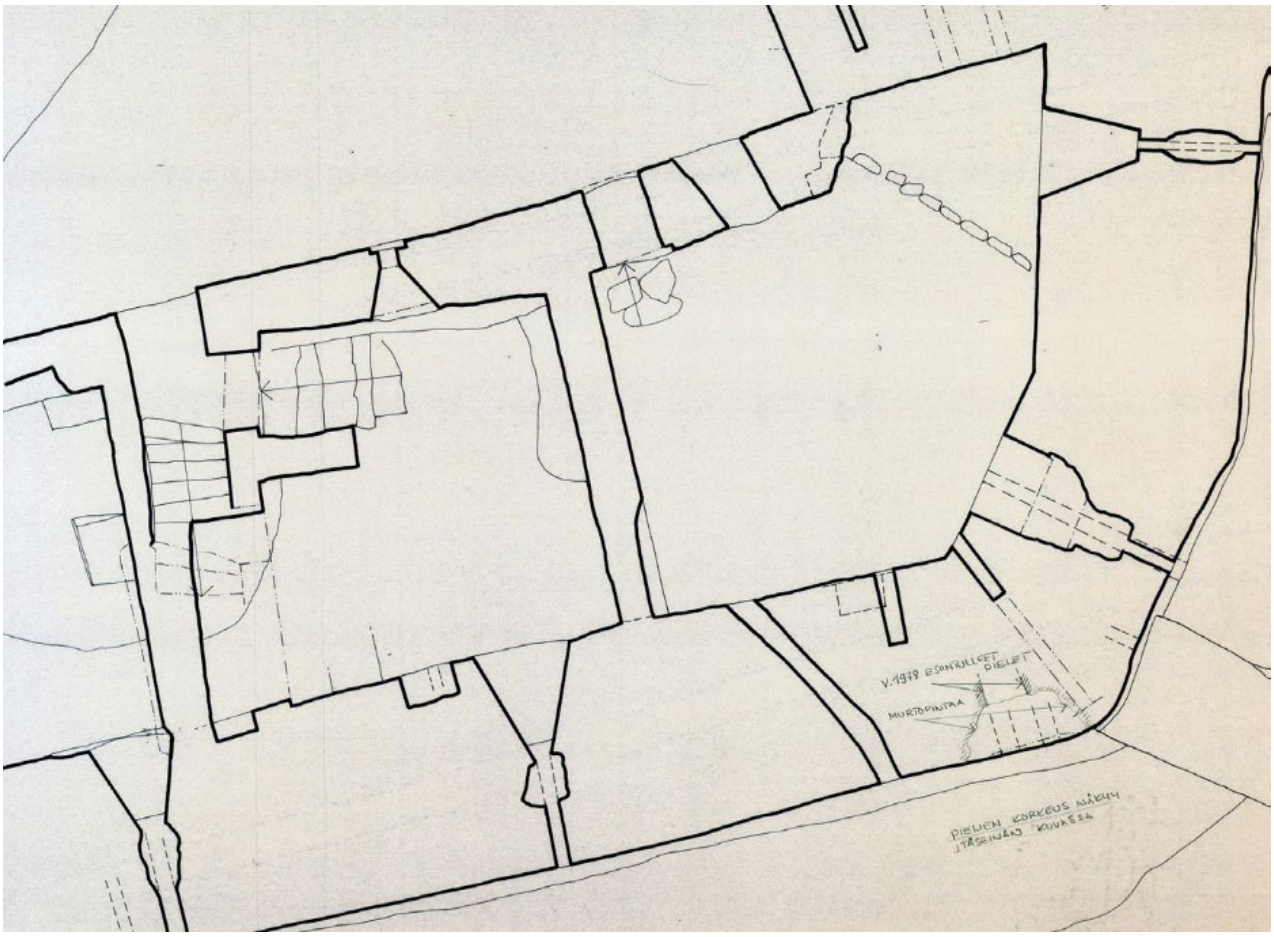

Kuva 10. Mittauspiirros vuonna 1978 itäisen kehämuurin pohjoisosan romahduksesta ja sen alta paljastuneista ”pielistä”. Piirros: Tekijä tuntematon 1978. Museoviraston arkisto, Rakennetun ympäristön piirustukset, KYP2000000014. Kuvankäsittely: Tarja Knuutinen.

Arkeologinen potentiaali: Suuri. 1960-luvun tutkimuskertomuksissa mainitut, harmaakivireveteerauksen alaiset tiilirakenteet ja muurisaumat ovat todennäköisesti edelleen säilyneet. Kehämuurin rakennusarkeologisella tutkimuksella voidaan selvittää linnan rakennushistoriaa sen varhaisvaiheista aina käyttöajan loppuun saakka.

2.15 Huomioita kehämuurien ja pyöreän tornin ulkofasadien tiilimuurauksista

Raaseporin ulkofasadit ovat nykyasussaan käytännössä kokonaan harmaakivimuurattuja. Joidenkin ikkunapielten lisäksi tiilimuurausta on löydettävissä lähinnä pyöreän tornin itäsivustan alaosasta. Linnaan liittyen elää kuitenkin vahvana tulkinta pyöreän tornin ja itäisen fasadin tiilimuuratuista pinnoista. Kyseiset ulkofasadit on esitetty tiilirakenteisina mm. Raaseporin museon perusnäyttelyssä esillä olevassa linnan pienoismallissa.

Ajatuksen pyöreän tornin ja itäisen kehämuurin ulkofasadien tiilirakenteisuudesta/fasadien tiilipinnoista on vuonna 1988 esittänyt Knut Drake muuripintojen 1960-luvulla toteutettujen restaurointien yhteydessä tekemiensä rakennusarkeologisten havaintojen perusteella.[39]

Itäisen fasadin osalta tulkinta kehämuurin yläosan tiilirakenteisuudesta perustuu jo aiemmin mainittuun havaintoon +4 metrin korkeudella sijainneesta muurisaumasta, jonka ylä- ja alapuolisen osan ydinmuurin koostumukset poikkesivat toisistaan (ks. kuva 15). Draken mukaan sauman yläpuolisessa osassa ydinmuurin laastissa oli havaittavissa tiilten painaumia, joiden perusteella muurin pinta on ollut tiilimuurattu. Vuoden 1962 tutkimusraportissa ei esitetä tietoa laastin pinnassa olleista tiilen painanteista, vaan mainitaan vain ydinmuurin laastissa sekoitteena käytetty tiilimurska. Havainnot muurisaumasta ilmeisesti myös rajoittuvat melko pienelle, muutaman metrin levyiselle alueelle itäisen porttiaukon pohjoispuolelle. Havaintojen pienialaisuuden ja dokumentaation niukkuuden vuoksi on vaikeaa arvioida, kuinka perusteltu tulkinta muurisauman yläpuolisen muuriosan tiilimuuratusta pinnasta on.

Pyöreän tornin osalta tulkintojen arviointi on vielä hankalampaa, sillä tornin 1960-luvun restaurointitöistä ei ole käytettävissä rakennusarkeologista raportointia tai dokumentaatiota lukuun ottamatta valokuvia, joita ei tässä yhteydessä ollut mahdollista päästä tutkimaan. Draken mukaan tornin harmaakivimuuraus todettiin 1960-luvun restaurointien aikana hyvin säilyneeksi aina 3 metrin korkeuteen. Restauroinnin yhteydessä muuriin jääneissä syvennyksissä oli 3 metrin linjan yläpuolella havaittavissa jäänteitä (tiilirakenteisista?) kevennyskaarista, joiden tulkittiin alun perin ulottuneet muurin ulkopintaan saakka ja muodostaneen vyöhykkeen alaosan harmaakivisokkelin ja yläosan tiilimuurauksen väliin. Nykyisessä, 1980-luvulla restauroidussa ulkofasadissa kevennyskaaria ei ole havaittavissa ja tornin itäseinustan tiilimuuratun alueen tiilimateriaali saumoineen vaikuttaa kokonaisuudessaan 1980-luvun restauroinnista peräisin olevalta. Tornin sisällä, kellarikuilun seinissä tiiliset kevennyskaaret ovat nähtävissä, mutta niiden nykyasu on todennäköisesti ainakin osin seurausta restauroinnista.

Sekä pyöreän tornin fasadien että itäisen kehämuurin yläosan tiilirakenteisuuden selvittämiseksi tarvitaan tarkempia rakennusarkeologisia tutkimuksia ja vanhan valokuvaaineiston huolellista läpikäyntiä.

2.16 Itäinen esilinna

Itäisessä esilinnassa tehtiin kaivauksia ensimmäisen kerran mahdollisesti jo 1890, mutta viimeistään Allan Schulmanin johdolla vuonna 1893. Kaivauksista ei ole tarkempaa dokumentaatiota.[40] Magnus Schjerfbeckin vuonna 1887 linnasta laatimien pohjapiirrosten perusteella itäisen esilinnan muureista on mahdollisesti jo ennen kaivauksia ollut näkyvissä joitakin muurien lakia, mutta kokonaiskuva esilinna-alueen rakenteesta ei ole tuolloin ol-

lut selvä.[41] Epäselvää on, ulottuivatko kaivaukset kaakkoisen esilinnan alueelle.

Esilinnojen kaivauksia jatkettiin vuosina 1936–1938, jolloin kaivaukset etenivät ilmeisesti luonnolliseen kalliopintaan tai linnan käyttöaikaiseen maan pinnan tasoon saakka päälinnan kehämuuria lähinnä olevilla alueilla. Arvio vuonna 1937 poistetun maan määrästä oli noin 1 000 m^3. Sen sijaan esilinnan ulkomuuria lähinnä olleita esipihojen osia ei saatu tyhjennettyä johtuen siitä, että luonnollinen maanpinta esipihojen alueella laskee voimakkaasti kohti itäistä muuria ja kertyneiden maakerrosten paksuus oli siksi suurempi. Kaivausten yhteydessä saatiin esille itäisen ja kaakkoisen esilinnan välinen muuri ja siinä oleva portti. Löydettyjen rakenteiden ja esineiden perusteella esipihat tulkittiin eriaikaisiksi ja käynnin linnaan tulkittiin tapahtuneen nimenomaan kaakkoisen ja itäisen esilinnan välisen portin kautta.[42]

Itäisessä esilinnassa arkeologisia tutkimuksia tehtiin seuraavan kerran vuonna 1963, jolloin Lars Sjöbergin johdolla jatkettiin kaivauksia tilanteesta, johon ne 1930-luvulla jäivät. Ensisijaisena huomion kohteena oli itäisen esilinnan itäistä kehämuuria lähinnä oleva alue, joka 1930-luvulla jäi kaivamatta. Tässä yhteydessä itäisen esilinnan kehämuurista saatiin esiin umpeen muurattu ns. vesiportin aukko. Kaivausten aikana paikannettiin myös porttitornin pohjoisseinästä noin metrin levyinen aukko, jonka tarkoitus jää tutkimuskertomuksen perusteella epäselväksi. Tornin luoteiskulman pohjoispuolelta, itäistä ja kaakkoista esilinnaa erottavan portti- ja porrasrakenteen pohjoisseinästä paikannettiin myös viemäri sekä maahan kivistä tehty vedenohjausränni. Esilinnoja erottavan portti- ja porrasrakenteen pohjoisseinässä, portaiden alimman askelman alla, hieman portaan itäpuolella, havaittiin myös muurisauma, jonka tulkittiin osoittavan rakenteen itä- ja länsiosien olevan rakennettu erillisissä vaiheissa; läntinen, nuoremmaksi tulkittu osa on perustettu moreenin päälle eikä sitä ole sidottu itäiseen, kallion päälle rakennettuun muuriin.[43]

Ns. vesiportin umpeen muurattu aukko avattiin vuonna 1964 esilinnan itäisen kehämuurin ulkopuolella suoritettujen kaivausten yhteydessä.[44] Vuosien 1963 ja 1964 tutkimusraporttien perusteella vesiportin aukko on muurattu umpeen jo linnan käyttöaikana. Vesiportin kohdalla arkeologisia tutkimuksia tehtiin myös vuonna 2020, jolloin esiin saatiin esilinnan puolelta vuoden 1963 kaivausalueen raja ja sekoittuneita täyttökerroksia, mutta myös selvä palokerros, joka todennäköisesti on sama kuin vuoden 1963 kaivauksen yhteydessä havaittu, linnan käyttöajan loppuvaiheeseen kuuluvaksi tulkittu palokerros. Kaivausten yhteydessä todettiin myös vesiportin alla sijaitseva viemäriaukko ja vesiportin edustalla sijaitsevia linnan käyttöaikaisia puurakenteita.[45]

Itäisen esilinnan kehämuurin perustuksia tutkittiin vuosina 1965–1966 muurin ulkopuolella suoritetuin kaivauksin. Tutkimuksen perusteella kehämuurin pohjoisosassa – noin metri porttitornin eteläseinän eteläpuolella sijaitsevalle linjalle saakka – perustuskiville on kaivettu linnan käyttöaikana muodostuneiden kulttuurikerrosten läpi pohjasaveen saakka ulottuva perustuskuoppa, joka on täytetty hiekalla. Suurimmillaan 50 cm muurin pinnasta ulkoneva perustus on ladottu hiekkaan muuraamatta, mutta ladonta on tehty huolellisesti kiilakiviä käyttämällä. Muurin maanalaisen osan todettiin olevan yläpuolisia osia paremmin säilynyt, mutta kallistuneen voimakkaasti ulospäin. Sen sijaan linjan eteläpuolella ns. flankeeraavaan torniin saakka muurin perustus on huolimattomammin ladottu. Muuripinnasta epätasaisesti (10–45 cm) ulospäin pullistuva antura on laskettu multaisen kulttuurimaan tai saven päälle ja osin muurattu tiilensekaisella laastilla.[46]

Arkeologinen potentiaali: Kohtuullinen/suuri. Itäisen esilinnan länsiosan alueella olevat maakerrokset on pääosin kaivettu kokonaisuudessaan pois viimeistään 1960-luvulla. Esilinnan itäosaan on kaivettu lähinnä koe-

kaivantoja, joiden väleissä ja todennäköisesti myös pohjalla on säilynyt linnan käyttöaikaan liittyviä kulttuurikerroksia ja rakenteita. Esilinnan kehämuurin, porttitornin ja tornia päälinnaan yhdistävän kaulan muureissa on todennäköisesti edelleen löydettävissä linnan rakennus- ja käyttöaikaisia rakenneosia ja saumoja, jotka mahdollistavat esivarustusten rakennushistorian tarkemman selvittämisen.

2.17 Kaakkoinen esilinna

Kaakkoisen esilinnan muureja kaivettiin jossain määrin esille ja restauroitiin jo vuosina 1910–1914, mutta laajempia kaivauksia ja restaurointeja alueella tehtiin vasta 1930-luvulta alkaen. Vuonna 1936 restauroitiin kaakkoisen esilinnan ns. flankeeraavan tornin pahoin romahtaneita muureja. Töiden aikana todettiin, että muureilta puuttui kokonaan varsinainen perustus, joten ainakin osalle muureista valettiin sellainen. Vuonna 1937 itäisen ja kaakkoisen esilinnan kaivaukset ja restaurointityöt jatkuivat siten, että vuoden päättyessä ”oli saatu korjatuksi kaikki linnan itäpuolella olevien esipihojen ympärys- ja välimuurit sisääntuloportteineen y.m.”.[47] Tornin perustusta ja muureja tutkittiin jälleen vuosina 1967–1968, jolloin koko torni todettiin heikosti muuratuksi ja muurit voimakkaasti eri suuntiin kallistuneiksi. Suuri osa tornin pohjois- ja itäseinästä murtui ja romahti kesken tutkimusten. Vuoden 1967 tutkimusraportin perusteella jää epäselväksi, mille osalle tornin muureista on valettu uutta perustusta 1930-luvulla, mutta ainakin tornin eteläseinä mainitaan sekundaariseksi, todennäköisesti aiempien restaurointivaiheiden aikana rakennetuksi. Muurien alla havaittiin niin täyte- kuin kulttuurikerroksia. Tornin muurien romahduksen myötä esiin tulleen laastiaineksen perusteella tornin arveltiin vuonna 1968 olevan kokonaisuudessaan 1890-luvulla uudelleen muurattu. Todennäköisempää on, että pääosa tornin muureista on peräisin 1930-luvun restauroinneista, joiden jälkiä havaittiin myös tornin länsisivustalla vuonna 2020 tehdyssä kaivauksessa.[48]

Kuva 11. Kaakkoisen ja eteläisen esilinnan välisen muurin perustus kaivettuna esiin. Kuva: Maija Holappa 2020. Kuvan käyttö kuvaajan luvalla.

Kaakkoisen ja itäisen esilinnan välisen porttirakenteen eteläsivustaa on tutkittu arkeologisesti 1962, jolloin porttikäytävän edustalle kaakkoisen esilinnan puolelle kaivettiin koekuoppa. Samalla paikalla on suoritettu kaivauksia ilmeisesti myös vuonna 1939, mutta tästä ei ole säilynyt dokumentaatiota. Vuoden 1962 kaivauksessa porttikäytävän alapuolella havaittiin luolamainen onkalo, jonka arveltiin muodostuneen 1890-luvun restauroinneissa romahdusmassojen päälle rakennetun muurirakenteen alle. Samassa yhteydessä todettiin, että porttirakennetta on jossakin vaiheessa (linnan käyttöaikana?) pidennetty kaakkoiseen esilinnaan päin rakentamalla portin edustalle massiiviset pilarit.[49]

Vuonna 1962 tutkittiin kaakkoisen esilinnan länsireunalla pyöreän tornin perustuksia, joiden todettiin lepäävän suoraan moreenimaan päällä, routarajan yläpuolella. Samaan tulokseen päädyttiin myös vuosina 2020 ja 2022 pyöreän tornin eteläsivustalla sekä kaakkoista ja eteläistä esilinnaa erottavan muurin molemmin puolin tehtyjen koekaivausten perusteella: sekä pyöreän tornin että esilinnojen välinen muuri on rakennettu hiekka- ja moreenimaan päälle. Esilinnoja erottava muuri on suurelta osin uudelleen muurattu, ja maakerrokset esilinnojen alueella sekoittuneita tai tuhoutuneita. Muurin molemmin puolin havaittiin kuitenkin jäänteitä pohjamaahan kaivetuista rakenteista, kuten paalunsijoista ja mahdollisesta nostolaitteen perustuksesta.[50]

Kaakkoisen esilinnan itäisen muurin perustukset (betonivalu) ja pääosa muurista on kokonaisuudessaan uusittu vuosina 1971–1972.

Arkeologinen potentiaali: Kohtalainen/suuri. Kaakkoisen esilinna-alueen arkeologista potentiaalia on hankalaa määritellä, sillä alueella tehdyt dokumentoidut tutkimukset ovat hajanaisia. Rakennusarkeologisessa mielessä kaakkoista ja itäistä esilinnaa erottavassa porttirakennelmassa on todennäköisesti säilynyt linnan käyttöaikaisia rakenneosia, joiden avulla on mahdollista selvittää porttitornin sekä päälinnan ja porttitornin välisen kaulan rakennusvaiheita ja ajoitusta. Myös esilinna-alueella (lukuun ottamatta esilinnan itäisen muurin edustaa) on todennäköisesti säilynyt nykyisen maan pinnan alaisia, alueen käyttöhistoriasta kertovia kulttuurikerroksia ja rakenteita (kuva 11).

2.18 Porttitorni ja tornin päälinnaan liittävä kaularakenne

Porttitornin sisäpuolella tehtiin kaivauksia vuonna 1938, jolloin kaivettiin vain tornin sisäseinien vierillä. Tarkempia tietoja kaivetuista maakerroksista ei ole, mutta itäseinustan muurin perustusten todettiin ulottuvan ainakin 1 metrin syvemmälle kuin länsiseinustan perustuksen.[51] Tornin pohjoisseinän ulkopuolella kaivettiin vuonna 1963, jolloin pohjoisseinämässä nykyisinkin erottuvan pienen hormiaukon alapuolella havaittiin leveydeltään noin metrin suuruinen, romahdusmassoilla täytetty aukko.[52]

Talvella 1965 osa porttitornin läntisestä seinästä romahti, minkä seurauksena suuri osa muurista purettiin ja tutkittiin arkeologisesti kesällä 1966. Tutkimusten yhteydessä todettiin, että tornin eteläseinän alaosa ja tornin länsipuolella sijaitseva itäisen esilinnan etelämuuri vaikuttavat muodostavan yhtenäisen rakenteen, mutta porttitornin länsiseinä ei ole liitoksessa tähän vaan on rakennettu myöhemmin. Sen sijaan tornin läntinen ja pohjoinen seinä ovat liitoksessa toisiinsa ainakin tornin yläosassa. Tornin pohjaa ei vuonna 1966 päästy tutkimaan pohjaa peittävien kivien vuoksi. Vuonna 2015 tornin pohjaa kaivettiin itäseinustalla syvimmillään noin 1,5 metrin syvyyteen. Tornin itä- ja eteläseinän sisäpinnalla havaittiin vain hieman nykyisen maan pinnan alapuolelta alkava, muuria peittävä slammattu pinta. Slammattu pinta jatkui kaivausalueen pohjaan ja sen alapuolelle. Slammaus tulkittiin linnan käyttöaikaiseksi pinnaksi. Kaivauksessa ei tavoitettu tornin käyttöaikaista maan pinnan tasoa, joten tornin pohjalla on edelleen oletettavasti ka-

joamattomia linnan käyttöaikaisia kerroksia ja muurirakenteita.[53]

Vuonna 2015 tehtiin tutkimuksia myös porttitornin päälinnaan liittävän ”kaulan” länsiosassa. Suoraan pääportin ulkopuolella on muurien rajaama tila, jonka länsiosaan, päälinnan itäistä kehämuuria vasten kaivetun koekuopan avulla pystyttiin havainnoimaan kaulan etelämuurin alaosaa. Muurin alareunaa ei kaivauksen aikana tavoitettu, mutta esiin kaivetun muurin alaosan todettiin jatkuvan päälinnan kehämuurin alle ainakin 50–60 cm:n matkalla. Kaivauksen perusteella ei saatu täyttä varmuutta siitä, onko etelämuurin pinta linnan käyttöaikaista vai myöhempää korjausta. Kaulan pohjoista muuria saatiin esiin osassa kaivausaluetta, ja havaintojen perusteella osa muurin alaosan kivistä on mahdollisesti liikkunut pois paikoiltaan, minkä seurauksena muurin alaosassa on suuria aukkoja.[54]

Arkeologinen potentiaali: Rakennusarkeologinen tutkimuspotentiaali erittäin suuri.

2.19 Eteläinen esilinna

Eteläisessä esilinnassa kaivauksia tehtiin ensimmäisen kerran vasta 1910–1914 Juhani Rinteen johdolla. Kaivauksista ei ole säilynyt tutkimusraportteja, mutta tässä vaiheessa esille saatiin ja restauroitiin esilinnan läntinen ja eteläinen muuri sekä rakennuksenpohja b.[55] Seuraavan kerran eteläisen esilinnan alueella kaivaustutkimuksia tehtiin 1930-luvulla, jolloin linnasaaren kaakkoiskulmalta alettiin poistaa sinne aiempien restaurointitöiden aikana kasattua maata. Vuonna 1937 esiin kaivettiin esilinnan kaakkoiskulmassa sijaitseva rakennusperustus d. Vuonna 1939 kaivettiin kokonaisuudessaan esiin ja restauroitiin eteläisen esilinnan muurit ja tässä yhteydessä esiin saatiin ilmeisesti rakennuksenperustus c. Tutkimuksista ei ole säilynyt tarkempia raportteja.[56]

Ensimmäiset dokumentoidut kaivaustutkimukset esilinnan alueella tehtiin 1960-luvulla. Vuosina 1960–1961 tutkittiin esilinnan eteläistä kehämuuria, jonka pääteltiin voimakkaan kallistumisen seurauksena suurelta osin sortuneen siten, että maan pinnalle erottuva muurin osa oli lähinnä alkuperäisen, linnan käyttöaikaisen muurin ydintä (joka myöhemmin osin restauroitu peittämällä harmaakivillä, vrt. 1910- ja 1930-lukujen restauroinnit). Voimakkainta kallistuminen oli muurin itäisessä osassa noin 10–12 metrin matkalla länteen rakennuksenperustuksen b lounaiskulmasta. Muurissa ei tavattu lainkaan varsinaista anturaa, vaan se oli perustettu suoraan savimaalle.[57]

Vuosina 1962 ja 1964 tutkittiin esilinnan läntistä muuria. Ritarisalisiiven ja esilinnan länsimuurin yhtymäkohdassa pystyttiin erottamaan muurin ulkosivun alkuperäinen linjaus, joka on ollut samassa linjassa ritarisalisiiven länsiseinän kanssa. Kaivauksen tehnyt Knut Drake oletti, että länsimuurin linjaa on 1890-luvun restauroinneissa muutettu siten, että muurin päälle rakennettu porras on saatu linjaan eteläsiiven lounaiskulmassa sijaitsevan oviaukon kanssa. Samassa yhteydessä todettiin, että esilinnan länsiseinä on ollut sekundaarinen suhteessa ritarisalisiiven etelämuuriin. Muurin eteläosasan perustuksissa havaittiin halkeamia ja sortumia, ja muurin maan pinnan yläpuolinen osa todettiin kokonaan uudelleen muuratuksi, ts. esilinnan kehämuuri on kallistumisen vuoksi sortunut myös lounaiskulmastaan. Lounaiskulman jatkokaivauksessa vuonna 1966 selvitettiin muurin romahtamisen syynä olleen perustuspaalujen yläosien lahoaminen ja katkeaminen. Samalla havaittiin, että alkuperäinen kehämuurin koilliskulman linjaus on länsimuurin osalta kulkenut hieman lännempänä ja etelämuurin osalta hieman pohjoisempana kuin vuonna 1966 näkyvissä olleen muurin.[58] Esilinnan länsimuuri sekä noin 12 metriä etelämuurin länsiosasta purettiin ja rakennettiin kokonaisuudessaan uudelleen betoniperustuksen varaan vuosina 1966–1967.

Vuosina 1968–1969 eteläisen esilinnan alueella tehtiin laajempia kaivauksia, joiden yhteydessä poistettiin alueelle aiemmissa res-

taurointivaiheissa kertynyttä maata lähes koko esilinnan alueelta. Syvemmälle kaivetuissa koeojissa havaittiin myöhempien täyttömaakerrosten alla runsaasti kulttuurikerroksia. Rakennuksenperustuksen b länsipuolella tutkittiin muurattua, kivi- ja tiilirakenteista rakennuksenperustusta c (karttaliite 6, TR017), jota ei kuitenkaan kaivettu kokonaisuudessaan pois. Koekaivauksia tehtiin molempina vuosina myös eteläisen kehämuurin ja jokirannan välisellä alueella, mistä paikannettiin kehämuurin romahtanutta ulkopinnan kiviverhousta, puupaalutusta sekä muiden rannassa sijainneiden puurakenteiden jäänteitä. Jäljellä oleva osa eteläisen esilinnan muurista purettiin, sen alainen alkuperäinen paalutus poistettiin ja rakennettiin uudelleen betoniperustusten varaan vuonna 1970 lukuun ottamatta eteläisen kehämuurin itäisintä, lähinnä rakennuksen perustusta b olevaa osaa, joka jätettiin paikalleen.[59]

Esilinnan kaakkoisosassa kaivauksia on tehty myös vuosina 2020–2022, jolloin tutkittiin erityisesti rakennuksenperustusta b ja d. Perustuksen sisäpuolelta esiin saatiin hyvin säilynyt linnan käyttöaikainen tiiliuunin perustus, kalkinpolttouuni, tiilirakenteita sekä massiivinen romahduskerros (karttaliite 6, TR018). Rakenteita ei purettu.[60]

Arkeologinen potentiaali: Erittäin suuri. Eteläisen esilinnan kehämuurien täydellisestä uudelleenrakentamisesta huolimatta esilinna-alueen arkeologinen potentiaali on kokonaisuudessaan arvioitava erittäin suureksi, sillä alueella on viimeisimpien kaivaushavaintojen perusteella säilyneenä paitsi kulttuurikerroksia, myös linnan käyttöaikaisia massiivisia kivi- ja tiilirakenteita, jotka mahdollistavat koko linnasaaren eteläosan ja eteläisen esilinna-alueen käyttöhistorian uudelleentulkinnan (kuva 12).

Kuva 12. Rakennuksenperustuksen b sisäpuolella sijaitseva tiiliuuni esiin kaivettuna. Kuva: Georg Haggrén 2022. Kuvan käyttö kuvaajan luvalla.

2.20 Stallholmen

Stallholmenin lakialueella sijaitsee laaja-alainen, useita muurattuja kivi- ja tiilirakenteita käsittävä esivarustuskokonaisuus (kuva 13). Kokonaisuuteen liittyviä rakenteita on kaivettu esiin vuosina 1958, 1962, 1968 ja 2017, mutta rakenteita ei käytettävissä olevien tietojen perusteella ole kaivettu pois.61 Alueella sijaitsee todennäköisesti myös vielä tuntemattomia muurattuja rakenteita. Rakenteet sijaitsevat päälinnan ulkopuolella, mutta muodostavat mm. linnan puolustukseen ja kulunvalvontaan liittyvän kokonaisuuden.[62]

Arkeologinen potentiaali: Stallholmenin arkeologinen potentiaali on erittäin suuri. Muurattujen rakenteiden olemassaolon vuoksi alueen käyttöä tai tutkimusta suunniteltaessa on varauduttava myös maan alla säilyneiden rakenteiden rakennusarkeologiseen tutkimukseen ja restaurointiin.

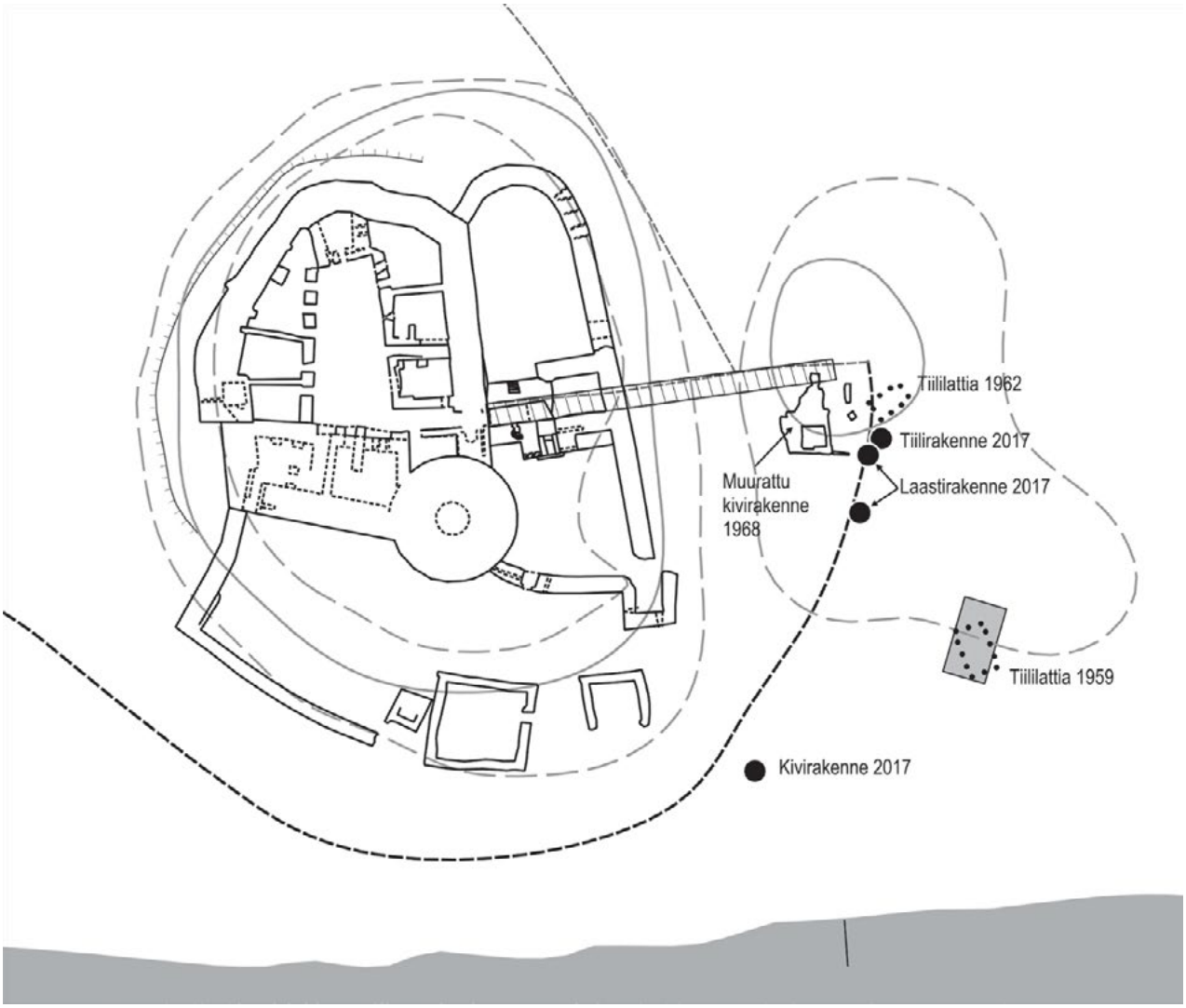

Kuva 13. Kartta Stallholmenin alueella havaituista muuratuista rakenteista. Kartta: Tarja Knuutinen 2022/2024.

3 Raaseporin linnan rakennushistoria

Raaseporin linnan perustamisajankohta on lähinnä asiakirjalähteiden perusteella ajoitettu 1370-luvulle. Ensimmäinen kirjallinen mainin-ta linnasta on linnanherrana toimineen Tord Rörikson Bonden 8.9.1378 Raaseporissa päivätty kirje, joka on tulkittu varmaksi merkiksi siitä, että nykyisellä paikalla sijaitsi niin pitkälle rakentunut varustus, että se pystyi majoittamaan valtakunnan hallinnon edustajia.[63]

Nykyinen käsitys linnan rakennushistoriasta perustuu ensisijaisesti linnaa 1950–1990-luvuilla tutkineen Knut Draken tulkintoihin, 1500-luvun rakennushistorian osalta tietoa rakennusvaiheista on saatu myös 2010–2020-luvuilla tehtyjen kaivausten ja historiallisen asiakirja-aineiston uudelleentulkinnan myötä. Linnan käyttöajan päättyminen on ajoitettu noin vuoteen 1558, jolloin osa hallinnollisen ja sotilaallisen merkityksensä menettäneestä ja huonokuntoisesta linnasta ilmeisesti romahti.[64]

Rakennushistoriallisen tutkimuksen osalta Raaseporissa erityiseksi tutkimukselliseksi ongelmaksi on noussut restaurointien yhteydessä avattujen rakenteiden puutteellinen dokumentointi sekä eri rakennusosista peräisin olevien luonnontieteellisten ajoitusten puuttuminen. Dokumentoinnin puutteet hankaloittavat eri rakennusosien välisten suhteiden arviointia ja kokonaisuuden rakennushistoriallista arviointia. Linnan rakennusvaiheille ei voida esittää absoluuttisia ajoituksia, vaan ajoitukset perustuvat ensisijaisesti hajanaiseen historialliseen lähdeaineistoon (linnan perustamisajankohta ja käyttöajan loppuvaihe), analogioihin muiden vastaavien linnakohteiden kanssa sekä arkeologisiin havaintoihin raunion eri osien välisistä suhteista.

Alla esitettyjen rakennusvaiheiden ajoitukset ovat suuntaa antavia ja perustuvat osittain Knut Draken hahmottelemiin rakennushistorian vaiheisiin, osin myöhempään arkeologiseen tutkimukseen. Myös aiempien tulkintojen nostattamia kysymyksiä ja uudelleenarviointitarpeita on nostettu esiin. Huomattavaa on, että Knut Draken esittämässä linnan rakennushistorian jaottelussa on pitkä katkos 1400-luvun lopulta aina 1520-luvulle saakka. Rakennustoiminnan hiljeneminen saattaa osittain olla todellinen, linnan poliittisen ja sotilaallisen merkityksen pienenemiseen liittyvä ilmiö, mutta osin kyse lienee myös tutkimuksellisesta vääristymästä: Tutkijoiden mielenkiinto on pitkälti keskittynyt linnan varhaisempien vaiheiden selvittämiseen, eikä kirjallisen lähdeaineiston ja arkeologisten ja luonnontieteellisten ajoitustulosten puuttuminen ole mahdollistanut ajanjakson rakentamishistorian tarkastelua kuten 1520-luvun jälkeisenä aikana, jolloin alati lisääntyvä kirjallinen lähdeaineisto avaa uusia näkökulmia myös linnan rakentamiseen. Nykyinen käsitys Raaseporin rakennushistoriasta on kokonaisuudessaan hajanainen ja vaatii tulevaisuudessa perusteellista uudelleenarviointia.

3.1 Varhainen rakennusvaihe

Linnan varhaisvaiheiden ulkoasusta ei ole varmaa, arkeologisiin tai kirjallisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. On arveltu, että varhaisimmassa vaiheessa varustus on ollut osittain tai kokonaan puurakenteinen ja että nykyisen kaltaisen harmaakivivarustuksen rakentaminen on edennyt vaiheittain 1300-luvun lopun ja 1400-luvun mittaan. Mittavaan puurakentamiseen varhaisvaiheissa viittaa myös linnan itäpuoliselta Slottsmalmenin alueelta 2010-luvulla kaivauksissa löytynyt laaja-alainen ja paikoin kymmeniä senttimetrejä paksu, keskiajalla rantaveteen kerrostunut puuntyöstöjätteen kerros, joka on ajoitettu radio-

hiilimenetelmällä vuosien 1360–1405 väliseen aikaan.[65]

Harmaakivestä muuratun varustuksen varhaisimpana osana pidetään päälinnan hevosenkengän muotoista kehämuuria, joka tässä vaiheessa ei vielä rakentunut samaan korkeuteen kuin se linnan käyttöajan päättyessä 1550-luvun lopulla oli. Vanhimpaan kehämuurirakenteeseen liittyi mahdollisesti myös kolme tornia, joista kaksi kehämuurin kaakkois- ja lounaiskulmissa ja kolmas, todennäköinen asuintorni kehämuurin pohjoispäässä. Nykyisen pyöreän tornin on joidenkin tutkijoiden toimesta arveltu ajoittuvan jopa linnan varhaisimpaan rakennusvaiheeseen, Drake taas on ajoittanut tornin selvästi myöhemmäksi.[66]

Merkiksi kehämuurin eri-ikäisistä rakennusvaiheista on tulkittu mm. itäisen kehämuurin ulkopinnan restauroinnin yhteydessä vuonna 1962 havaittu, keskiaikaisessa ydinmuurin täytteessä noin 4 metrin korkeudessa maan pinnasta sijaitseva kahden muurausvaiheen raja. Huomionarvoista on, että sekä vanhemmassa että uudemmassa muurin täytteessä havaittiin sekoitteena tiilimurskaa, jota kuitenkin uudemmassa osassa oli selvästi enemmän.[67] Myös kaakkoisen esilinnan alueelta, nykyisen pyöreän kaakkoistornin koillissivustalta on havaittu jäänteitä mahdollisen vanhemman kehämuurin tai siihen liittyvän kaakkoisen tornirakenteen perustuksesta.[68]

Käynti päälinnaan tapahtui todennäköisesti jo tässä vaiheessa itäisessä kehämuurissa kaakkoisen tornin pohjoispuolella sijainneen porttiaukon kautta. Porttiaukkoa suojasi mahdollisesti hieman kauemmaksi itäisestä kehämuurista sijoitettu porttitorni eli barbakaani, jonka kautta kulkevaa siltaa pitkin linnaan kuljettiin.[69] Mahdollisista linnan varhaisvaiheeseen liittyvistä puisista rakenteista tai rakennuksista linnan sisäpihalla tai esilinna-alueilla ei ole arkeologisia havaintoja.

3.2 Toinen rakennusvaihe

Asiakirjalähteiden ja arkeologisten havaintojen perusteella tiedetään, että Raaseporin puolustuksellisia rakenteita kehitettiin ja laajennettiin 1420-luvulla. Vuodelta 1427 on säilynyt talvikäräjillä tehtyä rajanvetoa koskeva kirje, jossa käräjien pitopaikaksi mainitaan *Raseborgs forborgh* eli Raaseporin esilinna.[70] Käräjäasiakirjassa mainitun esilinnan sijainnista on esitetty eriäviä mielipiteitä, mutta todennäköisimmin kyseessä ei ole mikään lähinnä päälinnaa sijainneista kolmesta muurein suojatusta esivarustuksesta, vaan linnasaaren itäpuolella sijaitsevalla Stallholmeniksi kutsutulla saarella sijainnut esilinna, johon liittyvistä muuratuista kivi- ja tiilirakenteista on tehty havaintoja niin 1960- kuin 2020-luvullakin.[71] Lisäksi linnasaarta kiertävään paaluvarustukseen kuuluneita paaluja on dendrokronologisesti ajoitettu talvella 1426/1427 kaadetuiksi.[72] Vaikka ajoitetut paalut eivät välttämättä edusta koko massiivisen, arviolta lähes 20 000 paalua käsittävän palisadin ensimmäistä rakennusvaihetta, ajoitukset osoittavat, että linnan ulkopuolisia puolustusrakenteita ylläpidettiin ja kehitettiin voimakkaasti 1400-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä.[73]

Knut Drake tulkinnan mukaan 1400-luvun ensimmäiseltä puoliskolta mahdollisesti 1460-luvulla tapahtuneeseen kuningas Karl Knutson Bonden aikaan ulottuvaan ”toiseen” rakennusvaiheeseen on kuulunut itäisen esilinnan rakentaminen sekä tässä vaiheessa esilinnan kaakkoiskulmaan jääneen barbakaanin uudelleenrakentaminen kutakuinkin nykyiseen muotoonsa. Tähän rakennusvaiheeseen kuuluvaksi on ehdotettu myös muurattujen huonetilojen rakentuminen linnan sisäpihan itä- ja länsisivustoille.[74]

Itäisen esilinnan kehämuurin ja porttitornin kaivaus- ja rakennusarkeologisissa tutkimuksissa vuosina 1963 ja 1965–1966 havaittiin itäisen esilinnan itäisen kehämuurin perustustavassa muutos noin metrin verran porttitornin etelämuurista etelään sijaitsevalla lin-

jalla. Tästä pohjoiseen itäisen esilinnan kehämuurin melko hyvin säilyneiden perustusten todettiin koostuvan tasaisesti karkeaan hiekkaan ladotuista suurista harmaakivistä, joiden välit oli täytetty huolellisesti kiilakivillä. Enimmillään noin 50 cm muurin ulkopuolelle ulkonevassa perustuksessa ei ollut käytetty laastia eikä muurin alaosassa tai perustuksessa havaittu katkoksia tai saumoja. Muurin alaosan todettiin kallistuneen huomattavasti ulospäin. Linjan eteläpuolella perustus kuvataan huolimattomasti suoraan multa- ja savikerrosten päälle ladotuksi ja epätasaiseksi, 10–45 cm muurista ulkonevaksi. Ulkoneman pinnassa havaittiin tiilienkappaleiden sekaista laastia.[75] Perustuksessa havaittu muutos osoittaa todennäköisesti itäisen ja kaakkoisen esilinnan tai porttitornin ja kaakkoisen esilinnan eri aikoina rakennettujen muurien välisen rajan. Mielenkiintoisena huomiona voi pitää sitä, ettei kehämuurissa 1960-luvun dokumentaation perusteella havaittu saumaa tai eroa perustusten rakennustavassa porttitornin pohjoisseinän ja itäisen esilinnan kehämuurin välillä. Tämä viittaa siihen, että porttitornin itäinen muuri ja esilinnan kehämuuri on perustettu samanaikaisesti ja edustavat samaa rakennusvaihetta.[76]

Porttitornin rakennusarkeologisen tutkimuksen yhteydessä havaittiin, että tornin lounaiskulmassa ei eteläistä ja läntistä muuria ole liitetty toisiinsa, vaan eteläinen muurilinja mahdollisesti jatkuu suorana kohti päälinnaa samassa linjassa itäisen esilinnan etelämuurin kanssa, ja läntinen seinä on rakennettu myöhemmin eteläistä seinää vasten. Tulkinta rakenteista on kuitenkin epävarma, sillä läntisen seinän yläosa tulkittiin pääosin 1890- tai 1930-luvulla uudelleen rakennetuksi. Merkkejä kahdesta erillisestä rakennusvaiheesta on havaittu myös porttitornin päälinnaan liittävän kaulan pohjoisesta muurista, jossa alas itäiseen esilinnaan laskeutuvan portaikon itäpuolella havaittiin muurisauma. Myös muurin perustustapa muuttuu tällä kohtaa: porttitornin puoleinen osa on perustettu suoraan kalliolle, päälinnan puoleinen osa moreenimaan pinnalle.[77] Myös kaakkoisesta esilinnasta porttitornia ja päälinnaa yhdistävän kaulan päälle johtavassa porttirakenteessa on havaittu eri-ikäisiä rakenneosia, porttiaukkoa on jossakin vaiheessa jatkettu kaakkoiseen esilinnaan päin sijoittamalla sen edustalle massiiviset pilarit.[78]

Tarkempien ajoitusten puuttuessa itäisen esilinnan, porttitornin ja siihen liittyvän kaulan rakennusvaiheiden tarkempi analyysi on mahdotonta, mutta havainnot osoittavat, että rakennusarkeologisen tutkimuksen avulla on mahdollista selvittää esivarustusten rakentumista nykyistä tarkemmin.

Linnan sisäpihaa kiertävien huonetilojen nykyasun perusteella on vaikeaa ilman aiempien tutkimusten ja restaurointien dokumentaatiota ja tarkempaa rakennusarkeologista tutkimusta määritellä rakentumisen vaiheita. Sisäpihan muureja on pitkän restaurointi- ja tutkimushistorian saatossa tutkittu ja korjattu useassa vaiheessa, mutta dokumentaatiota muurien tutkimuksesta ei ole olemassa käytännössä lainkaan. Useimpien huonetiloja jakavien väliseinien osalta on kuitenkin selvää, että ne ovat sekundaarisia suhteessa kehämuuriin. Selvimmin tämä näkyy esimerkiksi länsisiiven keskimmäistä huonetta ja luoteista kulmahuonetta erottavassa väliseinässä, joka todennäköisesti on rakennettu aiemman ikkuna- tai ampuma-aukon eteen. Myös linnan sisäpihan koillisen kulmahuoneen kaakkoiskulman kaivauksissa eteläisen väliseinän perustus vaikuttaa sekundaariselta itäiseen kehämuuriin nähden (kuva 14).[79]

Linnan sisäpihaa ympäröivien, kivestä muurattujen asuintilojen rakentamisen liittäminen nimenomaisesti 1460-luvulle ja kuningas Karl Knutsson Bonden aikaan Raaseporissa (1465–1467) on sikäli uskottavaa, että kronikkatiedot kertovat Knutssonin rakennuttaneen Viipurin linnan kehämuurien sisäpuolelle asuinsiipiä oleskellessaan linnassa 1440-luvulla valtionhoitajakautensa päätyttyä.[80] Knutssonin aika Raaseporissa oli kuitenkin lyhyt, vain noin kaksi vuotta, joten on

Kuva 14. Itäsiiven koillisen kulmahuoneen eli ”keittiön” kaakkoiskulma kaivettuna auki vuonna 2016. Eteläisen väliseinän perustus vaikuttaa rakennetun vasten itäistä kehämuuria. Kuva: Tarja Knuutinen 2016.

todennäköistä, ettei asuinsiipiä tänä aikana rakennettu kokonaisuudessaan valmiiksi.

Pääasiassa 1400-luvulle ajoittuvaksi arveltuun toiseen rakennusvaiheeseen liittyy kaiken kaikkiaan runsaasti tulkinnanvaraisuuksia ja sitä onkin pidettävä suurelta osin hypoteettisena. Arvio linnan puolustuksen parantamisesta 1400-luvun alkuvuosikymmenten aikana on perusteltavissa mm. 1420-luvun toisella puoliskolla tapahtuneen Eerik XIII Pommerilaisen ja Holsteinin kreivien sekä Hansaliiton välisen konfliktin syvenemisen sekä hieman myöhemmin, 1434 puhjeneen Engelbrektin kapinan aiheuttamien, linnaan kohdistuvien sotilaallisten toimenpiteiden pelolla. Molempien konfliktien aikana linnaa hallinnoi kuninkaan toimesta ritari Otto Pogwisch, jonka tiedetään varustaneen linnaa mm. lainaamalla kanuunoita Tallinnasta.[81]

3.3 Kolmas rakennusvaihe

Linnan kolmas rakennusvaihe on vielä kahta aiempaakin tulkinnanvaraisempi. Drake on ajoittanut linnan kolmannen rakennusvaiheen 1470–1480-luvuille, jolloin linnaa hallitsi Laurens Axelsson Tott (1468–1483). Draken tulkinnan mukaan tässä vaiheessa rakennettiin päälinnan eteläinen asuinsiipi eli niin kutsuttu ritarisalisiipi, korotettiin päälinnan kehämuureja, korvattiin vanha kaakkoistorni pyöreällä asuintornilla ja mahdollisesti rakennettiin myös kaakkoinen ja eteläinen esilinna. Tärkeimpänä Axelssoniin liitettävänä uudistuksena Drake pitää pyöreän asuintornin rakentamista ja mainitsee samanaikaisina vastineina tornille veljiensä Erik Axelssonin Olavinlinnaan rakentamat pyöreät tornit sekä Ivar Axelssonin Ruotsin Itägöötanmaalla sijaitsevaan Stegeborgin linnaan rakennutta-

man pyöreän tornin. Todisteena Raaseporin tornin kuulumista samaan pyöreiden tornien ryhmään Drake mainitsee mm. yhtäläisyydet huonejärjestyksessä, portaiden ja käytävien sijoittelussa, holvimuurausten samankaltaisuudessa sekä lämmitysjärjestelyissä. Pyöreää tornia on aiemmissa tulkinnoissa pidetty yhtenä linnan vanhimmista osista, ja Draken tulkinnat Raaseporin pyöreän tornin alkuperäisestä muodosta ja tornin ajoituksesta ovat myöhemminkin herättäneet keskustelua. Tarkempien tulkintojen ja ajoitusten saaminen edellyttäisi laajempia arkeologisia ja rakennusarkeologisia tutkimuksia.[82]

Ns. kolmanteen rakennusvaiheeseen liitettyjen rakennusosien absoluuttinen ajoittaminen ei ole mahdollista mutta dokumentoitujen arkeologisten tutkimusten perusteella voidaan sanoa jotakin rakenteiden keskinäisistä suhteellisista ajoituksista:

Tulkinta kehämuurien korottamisesta perustunee ensisijaisesti jo aiemmin mainittuun itäisen kehämuurin ulkopinnan korjauksen yhteydessä havaittuun, noin neljän metrin korkeudessa sijaitsevaan vaakatasoiseen muurisaumaan ja eroon sauman ala- ja yläpuolisessa ydinmuurissa käytetyn laastin koostumuksessa (ks. kuva 15). Vuoden 1961 havainto kehämuurin vaakatasoisesta muurisaumasta rajoittuu vain itäisen kehämuurin ulkopuolelle, muurin sisäpinnan restauroinneista käytettävissä olevan dokumentaation perusteella ei voida päätellä onko vastaava sauma ja muutos ja ero sen ylä- ja alapuolisen ydinmuurin laastissa havaittavissa myös muurin sisäpuolella. Mikäli muurisauma liittyy kehämuurin korottamiseen nykyiseen korkeuteensa, on linnan sisäpihaa kiertävien siipirakennusten 2. kerroksen huonetilat voitu muurata vasta muurin korotuksen jälkeen. Näin ol-

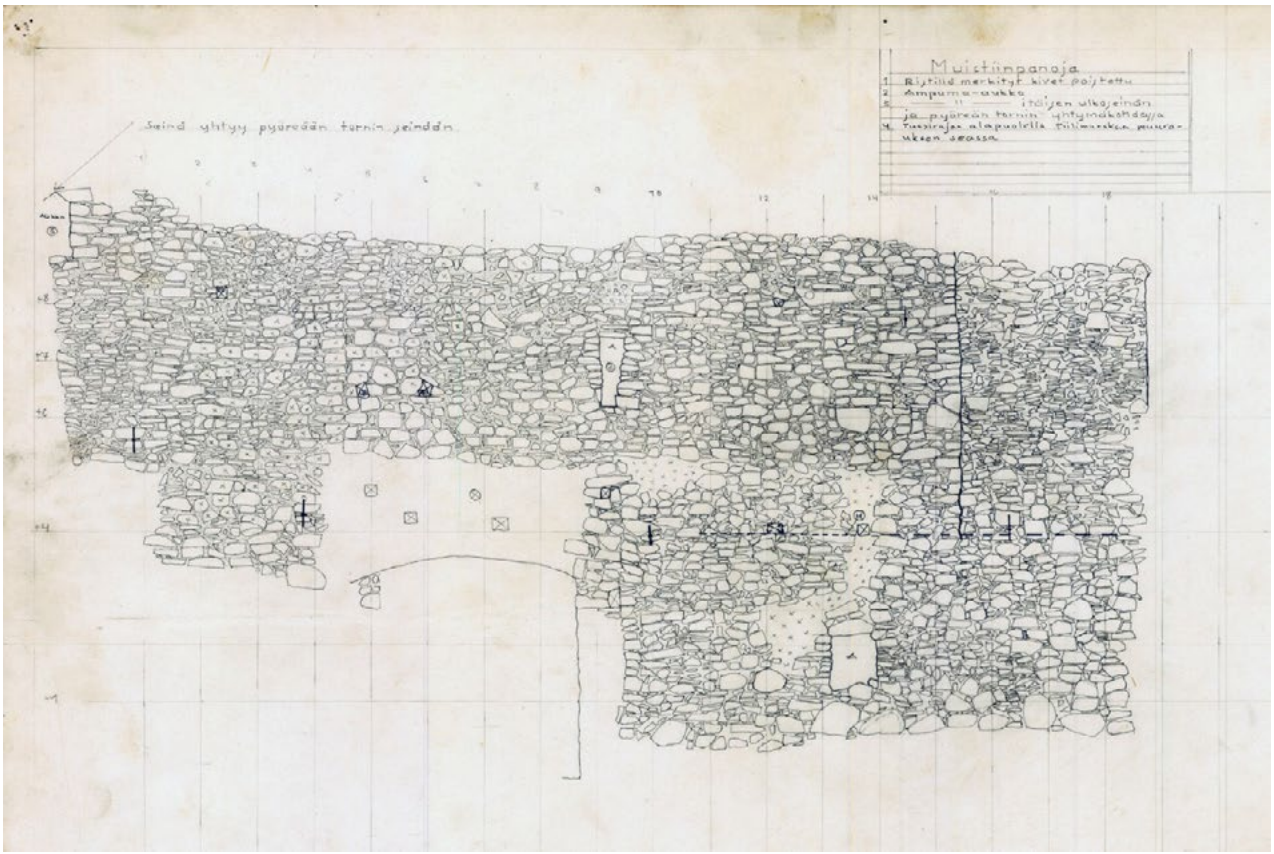

Kuva 15. Ote vuoden 1961 mittauspiirustuksesta, jossa on esitetty vuoden 1962 restauroinnissa havaittu vaakatasoinen muurisauma. Piirros: Veijo Laine 1961. Museoviraston arkisto, Rakennetun kulttuuriympäristön piirustukset KYP835020051. Kuvankäsittely: Tarja Knuutinen.

len linnan sisäpihaa kiertävät kivirakennukset ovat joko palvelleet ensin yksikerroksisina tai muurattu kokonaisuutena vasta kehämuurien korottamisen jälkeen.

Vuonna 1962 ritarisalisiiven itäisen päätyseinän perustusten vahvistamisen yhteydessä tehdyssä kaivauksessa havaittiin, että ritarisalisiiven itäinen seinä on sekundaarinen suhteessa pyöreän tornin seinään, jonka perustukset ulottuvat selvästi alemmas ja johon ritarisalisiiven itäseinä nojaa.[83] Ritarisalisiiven eteläseinän ja tornin välisen liittymäkohdan kaivauksissa eteläisen esilinnan puolella vuonna 1968 ei muurien välistä suhdetta pystytty varmistamaan sekundaarisesta, liittymäkohdan tueksi todennäköisesti restaurointien aikana rakennetusta anturarakenteesta johtuen (ks. kuva 16).[84] Sekundaariseksi suhteessa pyöreään torniin on määritelty myös kaakkoisen ja eteläisen esilinnan välinen muuri.[85]

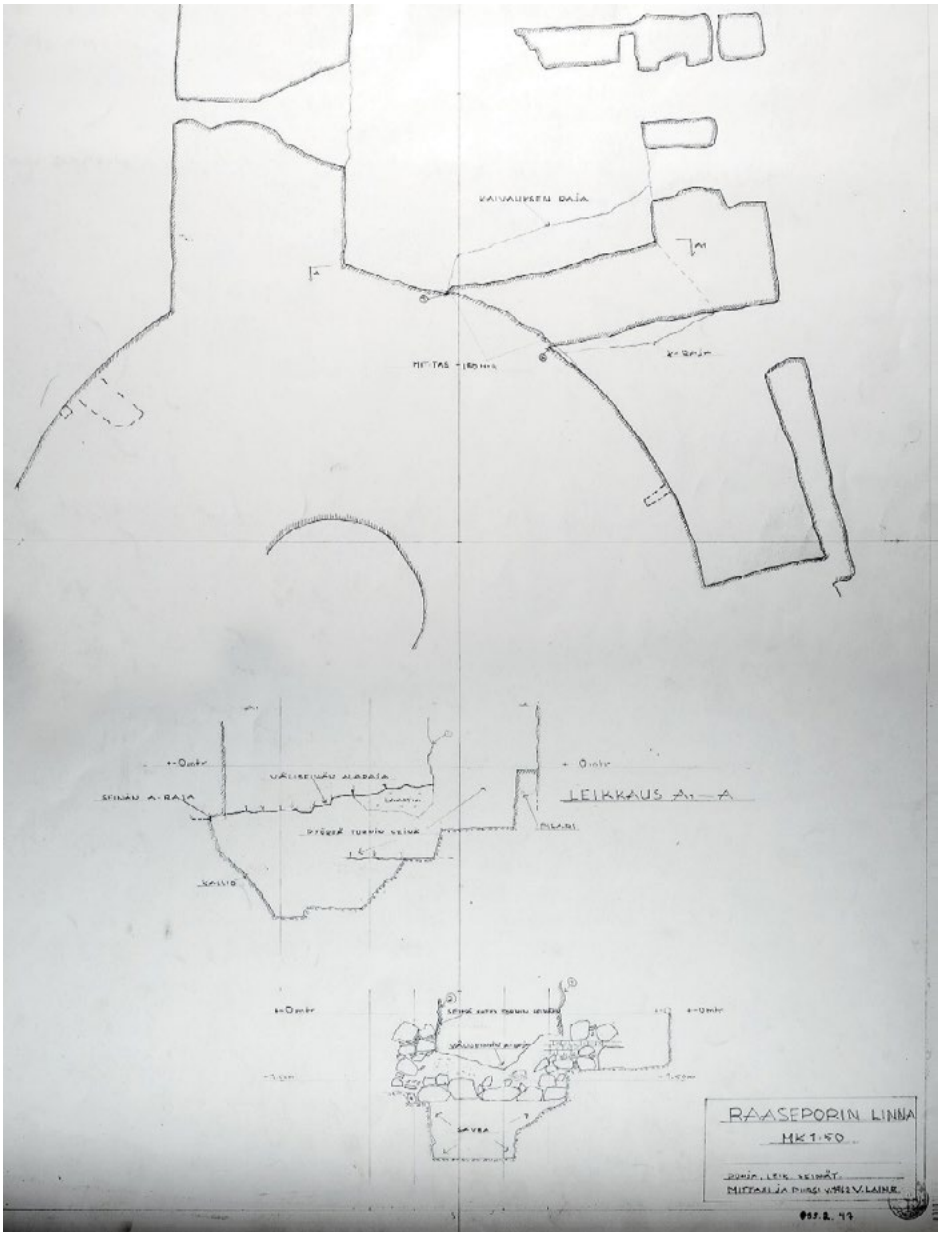

Kuva 16. Mittauspiirros Ritarisalisiiven itäseinän kaivauksesta ennen perustusten vahvistamista. Piirroksessa esitetty Ritarisalisiiven itäseinän ja pyöreän tornin muurin välinen suhde. Piirros: Veijo Laine 1962. Museoviraston arkisto, Rakennetun ympäristön piirustukset KYP835020047. Kuvankäsittely: Tarja Knuutinen.

Eteläisen esilinnan kehämuurien 1960-luvun tutkimuskaivauksissa todettiin, että eteläisen esilinnan läntinen muuri on sekundaarinen suhteessa ritarisalisiiven etelämuuriin, jota vasten se on rakennettu. Samalla todettiin, että muurin tuolloinen, ritarisalisiiven lounaiskulmassa sijaitsevalle oviaukolle johtava linjaus ei ole alkuperäinen, vaan muurin ulkoreuna on alun perin sijainnut ritarisalisiiven länsiseinän ulkopinnan kanssa samassa linjassa (vrt. nykytilanne). Esilinnan kehämuurin linjauksen todettiin muuttuneen jonkin verran myös läntisen muurin eteläosassa ja eteläisen muurin länsiosassa. Esilinnan länsimuurin pohjoispään osalta Drake tulkitsi muurin linjauksen muutoksen liittyvän 1890-luvun restaurointeihin, mutta kehämuurin lounaiskulman ja etelämuurin kaivausten aikana tehtyjen havaintojen perusteella muurin linjaus on todennäköisesti muuttunut jo linnan käyttöaikana ja liittyy muurin alla olevan perustuspaalutuksen kallistumisen ja katkeamisen seurauksena tapahtuneeseen esilinnan muurien massiivisen sortuman jälkeisiin korjauksiin.[86]

Vastaavia, 1400- ja 1500-lukujen taitteeseen ajoittuvia esilinnarakenteiden sortumia on havaittu mm. Turun, Kuusiston ja Kastelholman linnoissa, ja on todennäköistä, että Raaseporinkin eteläisen esilinnan muurien vaurioituminen ja uudelleenrakentaminen ajoittuu tähän aikaan.[87] Samaan vaiheeseen saattavat liittyä myös ritarisalisiiven läntisen kellaritilan lounaiskulmassa sijaitsevan oviaukon muutokset, joihin Magnus Schjerfbeck viittaa vuoden 1890 restaurointeja käsittelevissä kirjoituksissaan.[88] Eteläisen esilinnan muurien korjaus ja muurilinjan siirtyminen voivat ajoittua myös 1520-luvulle (ks. 1500-luvun muutoksia käsittelevä luku).

Yhteenvetona Draken kolmanteen rakennusvaiheeseen kuuluvaksi tulkitsemien osien rakennusjärjestyksen osalta voidaan siis arkeologisten havaintojen perusteella todeta seuraavaa:

- Itäisen kehämuurin ja pyöreän tornin välisestä suhteesta ei ole käytettävissä tietoja, joiden perusteella olisi mahdollista määritellä oletetun kehämuurin tai sen korotusosan ja pyöreän tornin rakentamisen ajallista suhdetta.
- Pyöreään torniin nähden sekundaarisia ja siten tornia myöhemmin rakennettuja osia ovat ritarisalisiiven itäseinä sekä kaakkoisen ja eteläisen esilinnan välinen muuri. Ritarisalisiiven eteläseinän ja pyöreän tornin välistä suhdetta ei tunneta, joten rakentumisjärjestys on tältä osin epäselvä.
- Nykyisin kokonaan uudelleenrakennettu eteläisen esilinnan länsimuuri on ollut sekundaarinen suhteessa ritarisalisiiven eteläseinään ja siten varmuudella sekä pyöreää tornia että ritarisalisiipeä nuorempi.
- Eteläisen esilinnan läntisen ja eteläisen muurin linjausta on todennäköisesti 1400–1500-luvun taitteen tienoilla tai viimeistään 1520-luvun jälkeen (ks. alla) muutettu. Samanaikaisesti on mahdollisesti tehty järjestelyjä ritarisalisiiven lounaiskulmassa sijaitsevan, linnan sisäosiin johtavan kulkuyhteyden osalta.

Linnan eteläosien rakennusjärjestyksestä tiedettyjen seikkojen perusteella ritarisalisiiven sekä kaakkoisen ja eteläisen esilinnan rakennushistoriaa, erityisesti pyöreän tornin ja ritarisalisiiven rakentamisen välistä suhdetta ja osien ajoitusta on tarvetta arvioida laajemmin uudelleen. Tämän vuoksi muuriosien huolellinen rakennusarkeologinen tutkimus ja dokumentointi sekä luonnontieteellisiin ajoituksiin soveltuvien materiaalien talletta-minen on jatkossa erittäin tärkeää.

3.4 Linnan käyttöajan loppuvaiheen muutokset, vuosisadan vaihteesta 1550-luvun loppuun

Eteläisen esilinnan muurien uudelleenrakentamisen lisäksi linnassa tiedetään tehdyn 1500-luvun mittaan erilaisia rakennustöitä ja muutoksia. Linnan käyttöajan loppuvaiheeseen liittyvistä rakennustöistä ja linnan tiloihin tehdyistä muutoksista on jonkin verran kirjallista tietoa 1540-luvulta alkaen, minkä lisäksi pää- ja esilinnoissa 2010–2020-luvuilla tehdyissä kaivauksissa on saatu uutta tietoa mm. huonetilojen käytöstä linnan loppuvaiheessa. Huonetilojen käyttötarkoituksia ja kulkuyhteyksiä linnan sisätiloissa on analysoitu laajasti kahdessa julkaisussa, eikä niitä käydä tässä yksityiskohtaisesti läpi. Georg Haggrén on 1540-luvun tiliaineistosta kuitenkin tunnistanut linnasta ainakin seuraavat huoneet (suluissa esitetty tiedossa oleva/oletettu huonetila):[89]

- Linnantupa ja siihen liittyvä kamari (ns. ritarisali ja sen länsipäässä hieman ylempänä sijaitseva, pääosin tuhoutunut huonetila)
- Voudintupa
- Kirjurintupa
- Rahakammio
- Vierastupa
- Herraintupa tai ns. kuninkaan kamari
- Rouvaintupa
- Asuintupia: svenstuga, sängstuga, sättstuga, nattstuga, osin ehkä rinnakkaisnimityksiä vierastuvalle, herrain- ja rouvaintuvalle
- Keittiö (linnanpihan koilliskulman huonetila?)
- Panimo (Linnanpihan luoteiskulman huonetila?)
- Leipomo (mahdollisesti panimon yhteydessä?)
- Fatabuuri eli vaate- ja tarvikevarasto
- Asevarasto (linnan käytön loppuvaiheessa pohjoisen tornin alin huonetila?)
- Kolme varastohuonetta
- Kellari(t) oluen säilyttämiseen (Ritarisalisiiven alaiset kellarit)
- Porttitupa
- Sauna, mahdollisesti muurien ulkopuolella?
- Paja, mahdollisesti muurien ulkopuolella?

Linnan muurien sisäpuolella sijainneista asuin- ja yöpymistiloista pääosa todennäköisesti sijaitsi sisäpihaa ympäröivissä rakennuksissa sekä pohjoistornissa ja pyöreässä tornissa. Pohjoistornin 2. kerroksen kohdalla kehämuurissa on edelleen jäljellä asuinhuoneeseen liittyneen privetin aukko ja alimmassa kerroksessa vuonna 2016 havaittu kaunis tiililattia, joka viittaa tilan käyttöön muuhun kuin varastona.[90]

Linna ilmeisesti kärsi laajoja vaurioita Kustaa Vaasan ja Kristian II joukkojen välisiin taisteluihin liittyvien piiritysten aikana, ja vuonna 1527 kuningas totesi linnan olevan niin heikkokuntoinen, että se tulisi korvata uudella, sijainniltaan parempaan paikkaan rakennetulla.[91] 1520-luvun lopun ja 1530-luvun rakennustöistä ei ole tarkempaa tietoa, mutta ilmeisesti melko laajojakin korjauksia tehtiin vielä 1540-luvun mittaan ja 1550-luvun alussa. 1540-luvulla rakennettiin tai kunnostettiin mm. lukuisia savuhormeja ja tulisijoja ja 1550-luvun alussa uusittiin useiden rakennusten ja huonetilojen kattoja. Todennäköisesti juuri 1500-luvun rakennus- ja korjaustöihin liittyvät eteläisessä esilinnassa sijaitsevan rakennuksenperustuksen (b) sisältä vuosien 2020–2022 kaivauksissa löytyneet tiili- ja kalkkiuunit, jotka kaivaushavaintojen perusteella on rakennettu paikalla aiemmin olleiden rakenteiden päälle. Mahdollista on, että myös eteläisen esilinnan läntisen ja eteläisen muurin korjaus ja muurilinjan siirto tapahtui vasta 1520-luvun puolivälin jälkeen.[92]

Linnan sisätiloissa tehtyjen kaivausten ja asiakirjalähteiden sisältämien tietojen vertailun perusteella vaikuttaa siltä, että ainakin pohjakerroksen koillisen ja luoteisen kulmahuoneen käyttötarkoitusta on muutettu lin-

nan käyttöajan loppupuolella. Koillisen kulmahuoneen, niin kutsutun keittiön tai leivintuvan pohjoiskulmassa sijainnut suuri leivinuuni on rakennettu kehämuurissa sijainneen ikkuna- tai ampumaaukon eteen, minkä lisäksi huoneen kaakkoiskulmassa tehdyn kaivauksen tulokset osoittavat, että kulmassa on todennäköisesti sijainnut varhaisempi, pienempi tulisija, johon kehämuurin läpi kulkeva hormi liittyy.[93] Luoteista kulmahuonetta taas on linnan käyttövaiheen lopulla käytetty todennäköisesti panimona, mutta huoneesta läntisen kehämuurin alle kulkevan viemärin kaivauksissa viemäriputken pohjalta havaittu runsas luumateriaali osoittaa, että huonetilassa on aiemmin käsitelty ruhonosia, lihaa ja kalaa, ja on mahdollista, että tila on toiminut aiemmin keittiönä.[94]

Asiakirjalähteiden, tilojen yhteysanalyysin sekä varhaisten restauroinnin aikaisen valokuva-aineiston perusteella on esitetty spekulaatio myös itäisen pääportin yhteydessä vielä 1550-luvulla sijainneen, sittemmin kokonaan kadonneen porttituvan tai porttitornin olemassaolosta.[95] Itäisen kehämuurin ulkopintojen restauroinnissa 1960-luvulla ei dokumentoitu havaintoja porttitorniin liittyvistä rakenteista, mutta muurin tulevissa rakennusarkeologissa tutkimuksissa mahdollisen porttitornin olemassaolosta voi olla mahdollista saada viitteitä.

3.5 Linnan käytön päättyminen ja raunioituminen

Georg Haggrén on ajoittanut linnan käytön päättymisen vuoteen 1558, jolloin osa linnasta, mahdollisesti ns. ritarisalisiivestä ja sen alla sijainneesta olutkellarista romahti. Linnan lopullisen hylkäämisen jälkeen hävitystä on ilmeisesti aiheuttanut myös linnassa riehunut tulipalo, jonka jälkiä Magnus Schjerfbeck mainitsee löytyneen poistettujen romahdusmassojen alta kaikkialta linnan sisäosista.[96] Tämän jälkeen linna jäi raunioitumaan aina 1800-luvun loppuvuosikymmeninä aloitettuun restaurointitöiden suunnitteluun saakka.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

Rakennushallituksen piirustukset II (kokoelma), Ib

Kulttuurirakennukset, Iba Linnat, kartanot, museot ja näyttelyhallit RakH II Iba. 76b/- - 1–6. [Raaseporin linna 1500-luvulla]. <astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=794329523>.

Sotilaskartat (kokoelma), Ia*/ 1 Ruotsin vallan aikaiset sotilaskartat

Sotilaskartta Ia* 251/ - - Raseborgs ruiner. C. Meller 1867. (digitoimaton). <astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=1656248321>.

Museoviraston arkisto (MVA)

Muinaistieteellisen toimikunnan arkisto (MtT)

Hc Linnoja ja linnoituksia koskevia asiakirjoja.

Hcg:1 Raaseporin linna, Tutkimusraportteja, hallinnollista aineistoa 1886–1969.

Hcg: 2 Raaseporin linna, Tutkimusraportteja, hallinnollista aineistoa 1915–1968.

Museoviraston arkisto (MV)

Fi Rakennettuun ympäristöön liittyviä asiakirjoja kunnittain (Ent. RHO:n topografinen sarja) Fia:50 Tammisaari ja Tammisaaren mlk. 1956–1989.

Hd Kiinteistöt ja kohteet.

Hd29:1 Raaseporin linna, Raasepori. 1967–2013. Muistiot, pöytäkirjat, kirjeistö, suunnitelmat, korjaus- ja hoitotyöt, sopimukset.

Sarja ei tiedossa

1/0/1967 Raaseporin linna, hallinnollista aineistoa 1967–2010 (kansio salattu)

Historian kuvakokoelma (HK)

HK18781231:3, Kruskopf, Pehr Adolf, alkuperäisen kuvan tekijä; Tengström, Fredrik, painaja 1837. Raseborg. Rasebourg. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.04496994EEA40F16A78EEF3098D3AE76?sid=4783913306>.

HK19501227:114, Kügelgen, Carl von, alkuperäisen kuvan tekijä; Helmersen, von, painaja 1823–1824. Raseborg. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.77CCA1D1A605454511E6898B5D796263>.

HK19760117:321.5, Schjerfbeck Magnus noin 1887-1890. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.665A7DC85C1DEF92B870BCDF1C4636F4>.

HK19760117:321.6, Schjerfbeck, Magnus, 1880-1900. Raaseporin linnan pohjapiirros ja fasadit, luonnos. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.F9A61BEE2C38DE2456BB3099880589FC?imgid=1>.

HK18930629:2, Schulman, Allan 1893. Raaseporin linna, ikkunasyvennys. Akvarelli. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.A1CA06009D1CF067395EDDD307636D83?sid=4777182398>.

HK18781109:1a, von Wright, Magnus 1859. Raaseporin rauniot. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.FBB61B7792B14858C5E8F2343B0A9401?imgid=1>.

HK19590404:2, von Wright, Magnus 1864. Slottruiner. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.7A38AFE0D892B5F71CCCCD4C55903FEF>.

HK19500109:2, Efter fotografi af J. Malmberg, tecknad af O. Arborelius. 1866. Raseborgs ruin i Finland. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.89B48E19CB9D41221C17F1DD4826D230>.

HK10000:5276, V. L. (tekijä) 1900–1929? <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.9203FD7995BD4C6BCFD5F323D4BDF6FB>.

HK10000:795, Vorobjev, M.N., 1800-luku. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.68E929EE3FD62BB46895AE1702F08560>.

HK10000:5101, Lehtikuva, puupiirros, tekijä tuntematon, 1800-luku? Raaseporin rauniot. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.C75B99CFB6F7B4CE5089C-23C609C7724>.

HK10000:5102, Kyläkirjaston kuvalehti, lehtikuva, puupiirros, tekijä tuntematon, 1888. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.EAACB2FE9BF8A-E9510CB91009F7D8181>.

Rakennetun ympäristön piirustukset (KYP)

223 kpl piirustuksia signumeilla KYP835020008—835020186, KYP835020221, KYP835020224, KYP835020225 ja KYP2000000008—2000000060 <kyppi.fi/palveluikkuna/piika/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1755>.

Kulttuuriympäristön tutkimusraportit

Ambrosini, Santina 2012. Rakennus- ja korjaushistoria. Julkaisematon raportti. Digitoimaton.

Anttila, Toivo 1936. Selostus Raaseporin linnan tutkimis- ja korjaustöistä v. 1936. Julkaisematon tutkimusraportti. <www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.9642>.

Anttila, Toivo 1937. Selostus Raaseporin linnan tutkimis- ja korjaustöistä v. 1937. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=117.9418>.

Anttila, Toivo 1938. Selostus Raaseporin linnan tutkimis- ja korjaustöistä v. 1938. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=117.9643>.

Drake, Knut 1962. Redogörelse för reparationsarbetena på Raseborgs slottsruin sommaren 1962. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144621>.

Drake, Knut, & Stenström, Tore 1964. Rapport över arbeten vid Raseborg sommaren 1964. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144623>.

Haggrén, Georg, Knuutinen, Tarja, Holappa, Maija & Terävä Elina 2014. Raasepori Raaseporin linna. Koekaivauskertomus 2014. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.147224>.

Haggrén, Georg, Terävä, Elina, Knuutinen, Tarja & Holappa, Maija 2016. Raasepori, Raaseporin linna. Koekaivauskertomus 2016. Julkaisematon tutkimusraportti.

Haggrén, Georg, Holappa, Maija, Aho, Sanna & Niemelä, Tia 2020. Raasepori, Raaseporin linna ja Grönborg. Kaivaus- ja koekaivauskertomus 2020. Julkaisematon tutkimusraportti. MV/232/05.04.01.00/2021. <kyppi.fi/to.aspx?id=113.12640>.

Haggrén, Georg, Holappa, Maija & Niemelä Tia 2021. Raasepori, Raaseporin linna ja Stallholmen. Kaivaus- ja koekaivauskertomus 2021. Julkaisematon tutkimusraportti.

Haggrén, Georg et al. 2022. Raasepori, Raaseporin linna. Koekaivauskertomus 2022. Julkaisematon tutkimusraportti.

Kivistö, O.E. 1942. Kertomus Raaseporin linnan raunioilla lokak. 5–21 p:nä 1942 suoritetuista korjaus- ja puhdistustöistä. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=117.9419>.

Knuutinen, Tarja & Holappa, Maija 2017. Raasepori, Raaseporin linna. LightsOn!-hankkeen sähkökaapelikaivantojen arkeologinen valvonta ja koetutkimus. 22.-30.5.2017. Julkaisematon tutkimusraportti.

Koskimies, Marianne 1969. Raasepori 23.6.-10.7.1969. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144630>.

Lilius, Henrik 1960. Kertomus Raaseporin tutkimustöistä kesällä 1960. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.147239>.

Lilius, Henrik 1961. Kertomus Raaseporin tutkimustöistä kesällä 1961. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144620>.
Lindblad, Boris 1938. Redogörelse för grävningarna å Raseborg slott 15 juni-15 juli 1938. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=117.9644>.
Mikkola Jatta 1969. Raasepori kesäkuu 1969. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144629>.
Mikkola, Rauni 1967. Raasepori 1967. Kaivaus kaakkoisen esilinnan itäpuolella; Kaakkoisen esilinnan kaakkoiskulman flankeeraava torninpohja; Kaivaus n. 250 m linnasta itään. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144627>.
Mikkola, Rauni 1968. Kertomus Raaseporin linnan tutkimustöistä 1968. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144628>.
Paukkonen, Nikolai 2021. Raasepori. Raaseporin linnan vallihaudan putkikaivanto. Arkeologinen kaivaus ja valvonta 4.–12.10.2021. Julkaisematon tutkimusraportti. MV/378/05.04.01.00/2021. <kyppi.fi/to.aspx?id=113.12587>.
Rautavaara-Brax, Tuula 1965. Raaseporin tutkimustyöt kesällä 1965. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144625>.
Rautavaara-Brax, Tuula 1966. Raaseporin tutkimustyöt kesällä 1966. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144626>.
Sjöberg, Lars 1963. Redogörelse för utgrävnings- och konserveringsarbeten på Raseborgs slottsruin sommaren 1963. Julkaisematon tutkimusraportti. <kyppi.fi/to.aspx?id=129.144622>.
Uotila, Kari 2014. Raaseporin linnan muuratut rakenteet – rakenteiden kartoitus vuonna 2014. Julkaisematon tutkimusraportti.
Uotila, Kari 2015. Raaseporin linnanrauniot. Itäisen torniryhmän arkeologiset tutkimukset vuonna 2015. Julkaisematon tutkimusraportti.
Uotila, Kari 2022. Raaseporin linna. Vesiportin holvin korjauksen valvonta 14.6–6.9.2022. Julkaisematon tutkimusraportti. MV/613/05.04.01.00/2022. <kyppi.fi/to.aspx?id=113.12882>.
Uotila, Kari, Haggrén, Georg & Paukkonen, Nikolai 2020. Raaseporin päälinnan putkikaivannot. Arkeologinen kaivaus 6.4–22.4 2020. Julkaisematon tutkimusraportti. MV/348/05.04.01.00/2020. <kyppi.fi/to.aspx?id=113.12248>.

Sähköiset lähteet ja tietokannat

Diplomatarium Fennicum -tietokanta (DF). <df.narc.fi>.

Julkaistut lähteet, sanomalehtiartikkelit

Hufvudstadsbladet no. 300, 6.11.1893, 3. <digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/725185?page=3>.
Hufvudstadsbladet no. 301, 7.11.1893, 2. <digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/725188?page=2>.

Tutkimuskirjallisuus

Ailio, Julius 1905. Raaseporin linnanrauniot. Kuvallinen matkaopas. Suomen nähtävyyksiä 2. Suomen matkailijayhdistys, Helsinki.
Alopaeus, Harry: Raseborgs yttre försvarsverk samt nyare rön om liknande pålverk. Historiallisen ajan arkeologia Suomessa – Den historiska tidens arkeologi i Finland. Åbo landskapsmuseum, Rapporter Åbo 1984. s. 84–89.
Aspelin, J. R. 1886. Opuscula Aspeliniana II. s. 232–234.
Drake, Knut 1983a. Raaseporin rauniot. Raseborgs Gille r.f., Tammisaari.
Drake, Knut 1983b: Raseborg som forskningsobjekt. Karhunhammas 6 Turku: 113–118.

Drake, Knut 1988. Runda tornet i Raseborg. K. Korkeakoski-Väisänen, U. Lähdesmäki, A. Nissinaho, S. Pihlman and T. Tuovinen (toim.), Baskerilinja. Unto Salo 60 vuotta. Turun yliopistosäätiö, Turku: 121–129.

Drake, Knut 1991. Gråstenmurar berättar sin historia. Teoksessa Rask, Henry 1991. Snappertuna. En kustbygds hävder I. Ekenäs Tryckeri Aktiebolag, Ekenäs, 87–140.

Drake, Knut 1995. Raasepori. Opaskirja. Raseborgs Gille r.f., Tammisaari.

Drake, Knut 2002. Oli se pyöreä sittenkin! SKAS 2/2002: 34. <skas.fi/wp-content/uploads/2019/10/2_2002.pdf>.

Gardberg, C.J. 1993. Suomen keskiaikaiset linnat. Otava, Helsinki.

Haggrén, Georg 2014. Kun linnan olutkellari sortui... Raasepori Anno Domini 1558. SKAS 4/2013: 14–36. <skas.fi/wp-content/uploads/2018/01/SKAS_4_2013.pdf>.

Haggrén, Georg & Marjomaa, Risto 2023. The end of Raseborg. The rise and fall of a crown castle. Tuuli Heinonen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Janne Harjula & Georg Haggrén (toim.), Reconsidering Raseborg. New approaches to a medieval castle in Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXIX. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku: 95–129.

Hartman, Torsten 1896. Raseborgs Slott. Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland XXXIII. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Heinrichs, Stig 1944. Raseborg. Historik och kort beskrivning av slott-sruinen. Ekenäs Tryckeri Aktiebolag, Ekenäs.

Heinrichs, Stig & Ekholm, Holger 1952. Raasepori: Historiikki ja lyhyt selostus linnanrauniosta. Stig Heinrichs'in laatiman ruotsinkielisen opasvihkosen mukaan lyhentäen suom. Holger Ekholm. Tammisaari.

Holappa, Maija, Knuutinen, Tarja & Ratilainen, Tanja 2025 (käsikirjoitus). From a kiln to castle – Medieval brick kiln and brick as building material at Raseborg Castle, Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku.

Knuutinen, Tarja 2023. Views on the early phases of Raseborg. Tuuli Heinonen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Janne Harjula & Georg Haggrén (toim.), Reconsidering Raseborg. New approaches to a medieval castle in Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXIX. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku: 95–129.

Knuutinen, Tarja (käsikirjoitus). Unohdetun esivarustuksen jäljillä – Tulkintoja Raaseporin Stallholmenin muuratuista rakenteista. SKAS.

Mikkola, Terhi & Haggrén, Georg 2023. From the cellars to the round tower. An analysis of the function of the rooms in the main castle of Raseborg. Tuuli Heinonen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Janne Harjula & Georg Haggrén (toim.), Reconsidering Raseborg. New approaches to a medieval castle in Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXIX. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku: 130–159.

Rissanen, Kaarina 1976. Raaseporin linnan korjaus- ja restaurointityöt vuosina 1890–1972. Suomen ja Skandinavian historian laudatur-työ, Helsingin yliopisto. (Painamaton)

Salminen, Tapio 2023. The castellans of Raseborg in 1373–1558. Tuuli Heinonen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Janne Harjula & Georg Haggrén (toim), Reconsidering Raseborg. New approaches to a medieval castle in Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXIX. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku: 28–60.

Suhonen, Veli-Pekka 2002. Muutama sana Raaseporin pyöreästä tornista. SKAS 1/2002: 23–25. <skas.fi/wp-content/uploads/2019/10/1_2002.pdf>.

Terävä, Elina 2015. Armed Life in Medieval Raseborg. Historical Sources and Archaeological Finds Related to Weapons and Armoury in and Around the Castle. Finskt Museum 2013–2015: 105–130.

Tuulse, Armin 1951. Kronobergs slottsruin. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien Handlingar 76. Stockholm.

Uotila, Kari 1998. Medieval outer baileys in Finland: with special reference to Turku Castle. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae III. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku.

Uotila, Kari 2000. The collapse of the defense of Finnish castles around 1500 A.D. Château Gaillard XIX. Études de castellologie médiévale. Actes du colloque internationale de Graz (Austriche) 22-29 Août 1998. Publications du CRAM, Caen: 297–303.

Wefvar, J. E. 1879. Fornlemningar i Raseborgs västra härad. Finska fornminnesföreningens tidskrift IV. Finska fornminnesförening, Helsingfrors: 1–83. <fennougrica.kansalliskirjasto.fi/bitstream/handle/10024/89981/SMYA_4.pdf>.

Viitteet

1 Drake 1991.
2 Heinonen et al. (toim.) 2023.
3 Schjerfbeck 1891: 10
4 Lindblad 1938: IV ”Brunnsrummet”, kuvaus ja karttapiirros.
5 Drake 1962: 3.
6 Mikkola 1969.
7 Mikkola & Haggrén 2023.
8 Vrt. Uotila 2014: 11–12.
9 Schjerfbeck 1891: 11.
10 Lindblad 1938: VI ”Källaren under riddarsalen”, kuvaus ja karttapiirros.
11 MtT Hcg:1, Toivo Anttilan kustannuslaskelma vuodelle 1939.
12 Schjerfbeck 1891: 8; Magnus Schjerfbeckin piirrokset, KA RakH II Iba. 76b/- - 1-6. [Raaseporin linna 1500 -luvulla].
13 O.E. Kivistö 1942.
14 Lindblad 1938: VII ”Skrubbrummet”, kuvaus ja karttapiirros.
15 Lindblad 1938: VII ”Skrubbrummet”, kuvaus ja karttapiirros; Haggrén et al. 2020: 16–17.
16 Lindblad 1938: VIII ”Västerrummet”, kuvaus ja karttapiirros; Haggrén et al. 2021: 17.
17 Lindblad 1938: IX ”Nya kapellet”, kuvaus ja karttapiirros; Anttila 1938.
18 Kivistö 1942.
19 Anttila 1938; Lindblad 1938; Haggrén 2014.
20 Haggrén et al. 2016; 2020.
21 HBL 7.11.1893:2; Terävä 2015: 4; Haggrén et al. 2016: 15–18.
22 Schjerfbeck 1891: 11; Hartman 1896:
23 Lindblom 1938: I ”Köket” eller ”bagarstugan”, kuvaus ja karttapiirros.
24 Haggrén et al. 2016. Hormin osalta vrt. Sjöberg 1963: 3.
25 Sjöberg 1963: 2–3.
26 Drake & Stenström 1964: 1.
27 Hbl nro 262, 8.11.1983; Hartman 1896: 122. Ks. myös Allan Schulmanin kirje J.R. Aspelinille 27.6.1893 (MVA MtT Hcg:1, saap. 1211/1983), jossa kuvaillaan ikkuna-aukkoa sekä kirjeen liitteenä saapunut Schulmanin akvarelli ikkuna-aukosta (MV Historian kuvakokoelma HK18930629:2. <museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.A1CA06009D1CF067395EDDD307636D83?sid=4777182398>.
28 O.E. Kivistö 1950: 2
29 Schjerfbeck 1891; MVA MtT Hcg:1, Yleisten töiden ylihallituksen kirje Ark.komissiolle 23.12.1890 (saap. 792/1890) sekä liitteenä oleva tarkastuskertomus.
30 Schjerfbeck 1891; MVA MtT Hcg:1, Yleisten töiden ylihallituksen kirje Ark.komissiolle 23.12.1890 (saap. 792/1890) sekä liitteenä oleva tarkastuskertomus; Hbl nro 262, 8.11.1983; Hartman 1896: 122. Ks. myös Allan Schulmanin kirje J.R. Aspelinille 27.6.1893 (MVA MtT Hcg:1, saap. 1211/1983); Haggrén et al. 2014.
31 Haggrén et al. 2014.
32 MVA MtT Hcg:1, Allan Schulmanin 1.11.1892 päivätty kustannuslaskelma ja siihen liittyvä saatekirjeen kopio.
33 MVA MtT Hcg:1, Allan Schulmanin kirje J.R.Aspelinille 27.6.1893, saap. 1211/1893.
34 Anttila 1938: 1–2.
35 Lilius 1960; 1961.
36 Anttila 1938:2–3.
37 Drake 1962.
38 Sjöberg 1963; Rautavaara-Brax 1965.
39 Drake 1988: 124–126.
40 Schjerfbeck 1891; MVA MtT Hcg:1, Yleisten töiden ylihallituksen kirje Ark.komissiolle 23.12.1890 (saap. 792/1890) sekä liitteenä oleva tarkastuskertomus; Hbl nro 262, 8.11.1983; Hartman 1896: 122. Ks. myös Allan Schulmanin kirje J.R. Aspelinille 27.6.1893 (MVA MtT Hcg:1, saap. 1211/1983).
41 Magnus Schjerfbeckin vuonna 1887 laatimat piirrokset linnasta, ks. RakH II Iba. 76b/- - 1–6. [Raaseporin linna

1500-luvulla].
42 Anttila 1936; Anttila 1937; Anttila 1938.
43 Sjöblom 1963.
44 Drake & Stenström 1964.
45 Uotila 2020.
46 Rautavaara-Brax 1965; 1966.
47 Anttila 1936; 1937; Rissanen 1978: 68–69; Haggrén et. al 2020: 14–16.
48 Mikkola 1967: 4–7; Mikkola 1968: 9; Rissanen 1978: 68–69;
49 Haggrén et al. 2020: 14–16.
50 Drake 1962: 3 –4; Rissanen 1978: 68.
51 Drake 1962: 2–3; Haggrén et al. 2020: 10–11; Haggrén et al. 2022.
52 Lindblom 1938, XI "Fångkättan / Fängelse", kuvaus ja karttapiirros.
53 Sjöberg 1963.
54 Uotila 2015.
55 Uotila 2015.
56 MVA MtT Hcg:1, Juhani Rinteen kustannuslaskelmat vuosille 1914–1917; Rissanen 1978: 63.
57 Anttila 1936; Anttila 1937; Rissanen 1978: 64.
58 Lilius 1960; 1961.
59 Drake 1962: 1–2; Drake & Stenström 1964: Rautavaara-Brax 1966: 1–3.
60 Mikkola 1969; Koskimies 1969; Rissanen 1978: 63–65.
61 Haggrén et al. 2020; 2021; 2022; Holappa, Knuutinen & Ratilainen käsikirjoitus.
62 Drake 1958; Drake 1962; Mikkola 1968; Knuutinen & Holappa 2017.
63 Knuutinen käsikirjoitus.
64 Esim. Salminen 2023; Knuutinen 2023; Drake 1991.
65 Drake 1983; 1991; 1995; Gardberg 1993; Haggrén 2014; Haggrén & Marjomaa 2023: 308–309; Mikkola & Haggrén 2023.
66 Knuutinen et al. 2018; Knuutinen 2023.
67 Esim. Tuulse 1951; Drake 1988; 1991:133–138.
68 Drake 1962.
69 Ks. Drake 1991:
70 Drake 1991: 117, 128–129; Drake 1962.
71 DF 1824. <df.narc.fi/document/1824>.
72 Drake 1959; Drake 1962; Mikkola 1968; Knuutinen & Holappa 2017; Haggrén et al. 2022; Gardberg 1993: xx; Uotila 1998: 127; Knuutinen käsikirjoitus.
73 Gardberg 1993: 85; Drake 1995: 29; Uotila 1998: 126–12; Knuutinen 2023: 101.
74 Alopaeus 1981; 1983.
75 Drake 1991: 132–133.
76 Rautavaara-Brax 1965; 1966.
77 Vrt. Drake 1991: 132–133.
78 Sjöberg 1963; Rautavaara-Brax 1965; 1966.
79 Drake 1962: 3–4.
80 Haggrén et al. 2016.
81 Gardberg 1993: 14; Knuutinen 2023: 122.
82 Salminen 2023:39–41. Ks. myös Gardberg 1993: 86; Terävä 2015:
83 108–109; Uotila 1998: 160.
84 Drake 1988: 126–127; 1991:133–138. Aiemmista tulkinnoista ks. mm. Tuulse 1951. Myöhempi keskustelu torniin liittyen ks. mm. Gardberg 1993: 89; Suhonen 2002; Drake 2002.
85 Drake 1962.
86 Mikkola 1968: 9.
87 Drake 1991:134.
88 Lilius 1960; 1961; Drake 1962; Drake & Stenström 1964; Rautavaara-Brax 1966; Mikkola 1967; 1968; Koskimies 1969.
89 Uotila 2000; Holappa, Knuutinen & Ratilainen 2025 käsikirjoitus.
90 Schjerfbeck 1891: 11.
91 Haggrén 2014; Mikkola & Haggrén 2023: 135.
92 Mikkola & Haggrén 2023: 150–153.
93 Haggrén & Marjomaa 2023: 305–306 ja viitattu kirjallisuus.
94 Haggrén et al. 2020; 2021; 2022; Holappa, Knuutinen & Ratilainen 2025, käsikirjoitus; Haggrén & Marjomaa 2023.
95 Haggrén 2014; Haggrén et al. 2016; Mikkola & Haggrén 2023: 145.
96 Haggrén et al. 2016; Mikkola & Haggrén 2023: 150.
97 Mikkola & Haggrén 2023.
98 Haggrén 2014: 24–25; Schjerfbeck 1891: 14.

Liitteet

Liite 1. Huonetiloista eri tutkimuksissa käytetyt tunnukset

Huonetilasta käytetty nimitys	Metsähallitus	Schjerfbeck 1890	Hartman 1896	Ailio 1905	Anttila 1930-luku*	Lindblad 1938	O.E. Kivistö 1940–1950-luku	Heinrichs 1944/1952; opaskirja 1964; Rissanen 1978	Drake 1983 opas	Drake 1994 opas
Päälinna	**A**								**I**	**I**
Pääportti										
Porttikäytävä	puuttuu	-	e	f	-	-	f	j	16	6
Sisäänkäynti (PORTTI)	1	-	e	f	-	-	f	j	-	5
Pieni tila sisäänkäynnin eteläpuolella, ”komero”	2	-	d	h	-	IV ”Brunnsrummet”	h	å	18	8
Pyöreä torni										
Pyöreän tornin kellaritila, ”varastokellari”	3	*källaren, fängelse, förvaringsrum	källare, fängelse, förvaringsrum	-	-	V ”Tornkällare”	-	ä	1	25
Pyöreän tornin pohjakerros	II/12	*högvakt	r	-	-	-	-	-	2	24
Pyöreän tornin keskikerros, ”kappeli”	II/13	*tornrummet, boningsrum	-	-	-	-	-	-	3	26
Pyöreän tornin ylin taso	II/14	-	-	-	-	-	pyöreän tornin ylätaso	-		27
Pyöreästä tornista eteläsiiven läpi länsimuurille kulkeva ampumakäytävä	II/15	-	-	-	ampumakäytävä	-	ampumakäytävä	-	7a	28
Eteläsiipi/Ritarisalisiipi										
Ritarisali	II/8	*riddaresalen	riddaresal (+läktare)	linnansali eli ritarisali	ritarisaliosa	-	ritaria-saliosa, eteläinen siipi	-	7	13
Ritarisalisiiven itäinen kellaritila	4	källarerum	c	t	-	VI ”Källaren under riddarsalen”	-	z	5	9

Huonetilasta käytetty nimitys	Metsähallitus	Schjerfbeck 1890	Hartman 1896	Ailio 1905	Anttila 1930-luku*	Lindblad 1938	O.E. Kivistö 1940–1950-luku	Heinrichs 1944/1952; opaskirja 1964; Rissanen 1978	Drake 1983 opas	Drake 1994 opas
Ritarisalisiiven läntinen kellaritila	5	*äldre borgens förrum, sen. Källarerum	b	s	-	-	s	x	6	11
Ritarisalisiiven luoteiskulman portaikko	puuttuu	*trappafsats		-	-	-	-	-	-	10
porttiaukko eteläiseen esilinnaan	puuttuu	-	a	u	-	-	-	y	-	12
Länsisiipi ja läntinen (porras)torni										
Varastokamari	6	-	p	q	-	VII ”Skrubbrummet”	q	u	8	14
Tornikamari (läntinen porrastorni)	7	-	q	r	-	VII ”Skrubbrummet”	r	v	9	15
Varastokamari	8	-	o	p	-	VIII ”Västerrummet”	p	t	10	16
Panimo	9	-	m	o	e	IX ”Nya kapellet”	o	r	11	17
”suoja”	puuttuu	-	l	n	e	IX ”Nya kapellet”	-	q	-	18
kiviperustus	puuttuu	-	n		e	IX ”Nya kapellet”	”alttarimuuraus”	s	-	-
Pohjoistorni										
Tornikamari	10	-	k	m		X ”Rustkammaren eller Gamla kapellet”	m	p	12	19
Itäsiipi										
Leivinuuni	11	*bakugn	j	l	i, j (välillä myös e, mikä lienee kirjoitusvirhe)	I ”köket eller bagarstugan”	l	o	13	21
Keittiö	12	*nordöstra hörnrummet, kök eller bak- och bryggstuga	i	k	i, j (välillä myös e, mikä lienee kirjoitusvirhe)	I ”köket eller bagarstugan”	k	n	13	20
”Paja”, Hypokaustihuone”	13	-	h	j	b	II ”Smedjan”	j	m	14	23
Itäsiiven portaikko 2. kerrokseen	puuttuu	-	g	i	-		i	l	14a/ 14b	22

Huonetilasta käytetty nimitys	Metsähallitus	Schjerfbeck 1890	Hartman 1896	Ailio 1905	Anttila 1930-luku*	Lindblad 1938	O.E. Kivistö 1940–1950-luku	Heinrichs 1944/1952; opaskirja 1964; Rissanen 1978	Drake 1983 opas	Drake 1994 opas
Portinvartijan kamari	14	-	f	g	-	III ”Vaktrummet”	g	k	15	7
Itäinen esilinna	B	-	östra utanvärken	II esipiha	-	-	II esipiha	itäinen esilinna	II	II
Vesiportti	15	-	-	-	-	-	-	-	-	29
Itäisen esilinnan kehämuuri	puuttuu	-	y, stenvall	a	-	-	-	g	-	
Porttitorni, barbakaani	II/7	-	x	b	-	XI ”Fångkättan eller Fängelse”	b	i	-	1
Itäisen ja kaakkoisen esilinnan välinen portti	puuttuu	*portvaktens rum	s, litet torn med spiraltrappa	e	-	-	-	h	-	3
Kaakkoinen esilinna	C	-	t, yttre borggård	I esipiha	-	-	I esipiha	kaakkoinen esilinna	III	III
Kaakkoisen esilinnan flankeeraava torni	puuttuu	-	u	c	-	-	c	f	-	30
Kaakkoisen esilinnan etelämuurin portti	puuttuu	-	v, utfallsport	d	-	-	-	e	-	32
Kaakkoisen esilinnan kehämuuri	puuttuu	-	y, stenvall	a	-	-	-	g	-	-
Eteläinen esilinna	D	-	-	-	-	-	-	eteläinen esilinna	IV	IV
Linnasaaren kaakkoiskulman itäisin rakennus	puuttuu	-	-	-	-	-	-	d	-	34
Linnasaaren kaakkoiskulman keskimmäinen rakennus	puuttuu	-	-	-	-	-	-	b	-	33
Linnasaaren kaakkoiskulman läntisin rakennus	puuttuu	-	-	-	-	-	-	c	-	35
Eteläisen esilinnan kehämuuri	puuttuu	-	-	-	-	-	-	a	-	-

* huone ”g” tunnistamatta

Liite 2. Raaseporinlinnan käyttöaikaisia tiilirakenteita (kartta 11)

Numero	Kuvailu
TR001	Pyöreän tornin kellarikerroksen tiiliholvaukset, seinärakenteet ja kevennyskaaret. Todennäköisesti osin linnan käyttöaikaisia rakenteita.
TR002	Ritarisalisiiven itäisen kellaritilan lattiatasolta vuonna 1962 dokumentoitu tiililattia(?)rakenne. Ei varmuutta säilyneisyydestä.
TR003	Ritarisalisiiven itäisen kellaritilan eteläisen seinustan ja ikkuna-aukon tiilirakenteet. Restauroitujen osien alla voi olla säilyneenä linnan käyttöaikaisia rakenteita.
TR004	Ritarisalisiiven läntisen kellaritilan ikkuna- ja oviaukon tiilirakenteet. Restauroitujen pintojen alla mahdollisesti linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita.
TR005	Läntisen porrastornin alimman huonetilan lattiapinnan tiilirakenteet. V. 1938 dokumentaation perusteella osa lattiasta tiilirakenteinen.
TR006	Länsisiiven keskimmäisen huoneen pohjoisen väliseinän perustuksessa, lähes maan tasalla pienialainen tiilirakenne. Liittyy mahdollisesti muurissa olleeseen oviaukkoon tms. Arkeologinen havainto 2021.
TR007	Luoteisen kulmahuoneen (”panimo”) lounaiskulman tiilinen lattiarakenne. Arkeologinen havainto 2020.
TR008	Luoteisen kulmahuoneen (”panimo”) länsiseinustan tiilirakenteinen viemäri. Viemärilinja jatkuu läntisen kehämuurin alle, mahdollisesti myös huoneen itäosaa kohti. Arkeologinen havainto 2016.
TR009	Pohjoisen tornin alimman huonetilan pohjoisseinän sisäpinnan tiilimuuraukset. Muurauksia seinäpinnalla lattiatasosta ainakin n. 2 metrin korkeudelle saakka. Ajoi-tus epävarma.
TR010	Pohjoisen tornin alimman huonetilan tiililattia ja seinustoja kiertävä ”kaulus”, mahdollinen sisäseinien tiilireveteerauksen perustus. Tiililattia nykyisen maalattiakerroksen ja sen alapuolisen laakakivilattian alla. Lattiatason tiilirakenteissa merkkejä tulipalosta.
TR011	Koillisen kulmahuoneen (”keittiö”) pohjoiskulmassa sijainneen, vuoden 1890 tutkimusten yhteydessä romahtaneen tiilirakenteisen leivinuunin perustus, osin tiilirakenteinen. Rakenne peitetty hiekalla 1940-luvulla.
TR012	Koillisen kulmahuoneen (”keittiö”) pohjoisseinustalla lattiatason esiin kaivamisen yhteydessä vuonna 1938 havaittu tarkemmin määrittelemätön pieni tiilirakenne.
TR013	Koillisen kulmahuoneen (”keittiö”) pohjoisseinustan ikkuna-aukon tiilirakenteet. Ikkuna-aukko restauroitu 1964, mutta alkuperäiset tiilipielet jätetty uusien tiilikerrosten alle.
TR014	Koillisen kulmahuoneen (”keittiö”) itäseinässä vuonna 1963 itäisen kehämuurin restauroinnin yhteydessä havaitut tiilimuuraukset. Restauroinnissa purettiin muurin sisäpinnan 1890-/1930-luvun harmaakivirevetointi noin +2 m korkeudelta ylöspäin, jolloin esiin tuli tasaista tillimuurattua pintaa. Havaitun rakenteen laajuus epäselvä.
TR015	Itäsiiven keskimmäisen huoneen (”paja/hypokaustihuone”) linnan sisäpihan puoleisessa seinässä sijaitseva goottilaistyylinen, tiilikehyksinen ikkuna-aukko. Rakennetta restauroitu useammin kuin kerran, mutta restaurointien alla saattaa olla säilyneenä linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita.
TR016	Itäsiiven keskimmäisen huoneen (”paja/hypokaustihuone”) kaakkoiskulmassa, linnan sisäpihalta 2. kerrokseen johtavien portaiden alla sijaitseva tiiliholvi. Holvirakenteessa selvästi tiilimateriaalia eri restaurointivaiheista, mutta etenkin holvin itäosassa sekä restauroitujen pintojen alla voi olla säilyneenä linnan käyttöaikaista rakennetta.
TR017	Eteläinen esilinna, rakennuksenperustus c. Osin tiilirakenteinen, kaivettu esiin 1969 mutta pääosa rakenteesta todennäköisesti edelleen säilynyt maakerrosten ja kasvillisuuden alla.
TR018	Eteläinen esilinna, rakennuksenperustus b. 2020-luvun kaivauksissa esiin kaivetut, osin tiilirakenteiset tiilenpolttouuni ja kalkkiuuni sekä niihin tai rakennuksen varhaisempaan käyttöön liittyviä tiilirakenteita.

Liite 3. Kartat

Karttaluettelo

Kartta 1	Yleiskartta, asemapiirros
Kartta 2	Yleiskartta, 1. kerros
Kartta 3	Yleiskartta, 2. kerros
Kartta 4	Yleiskartta, 3. kerros
Kartta 5	Yleiskartta, 4. vesikatto
Kartta 6	Koostekartta, Arkeologinen tutkimushistoria 1910—1930-luku
Kartta 7	Koostekartta, Arkeologinen tutkimushistoria 1960—1970-luku
Kartta 8	Koostekartta, Arkeologinen tutkimushistoria 2010—2020-luku
Kartta 9	Koostekartta, Tutkimushistoria, rakennusarkeologisia havaintoja
Kartta 10	Koostekartta, Yleisesitys linnan rakentumisen vaiheista
Kartta 11	Koostekartta, Linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita

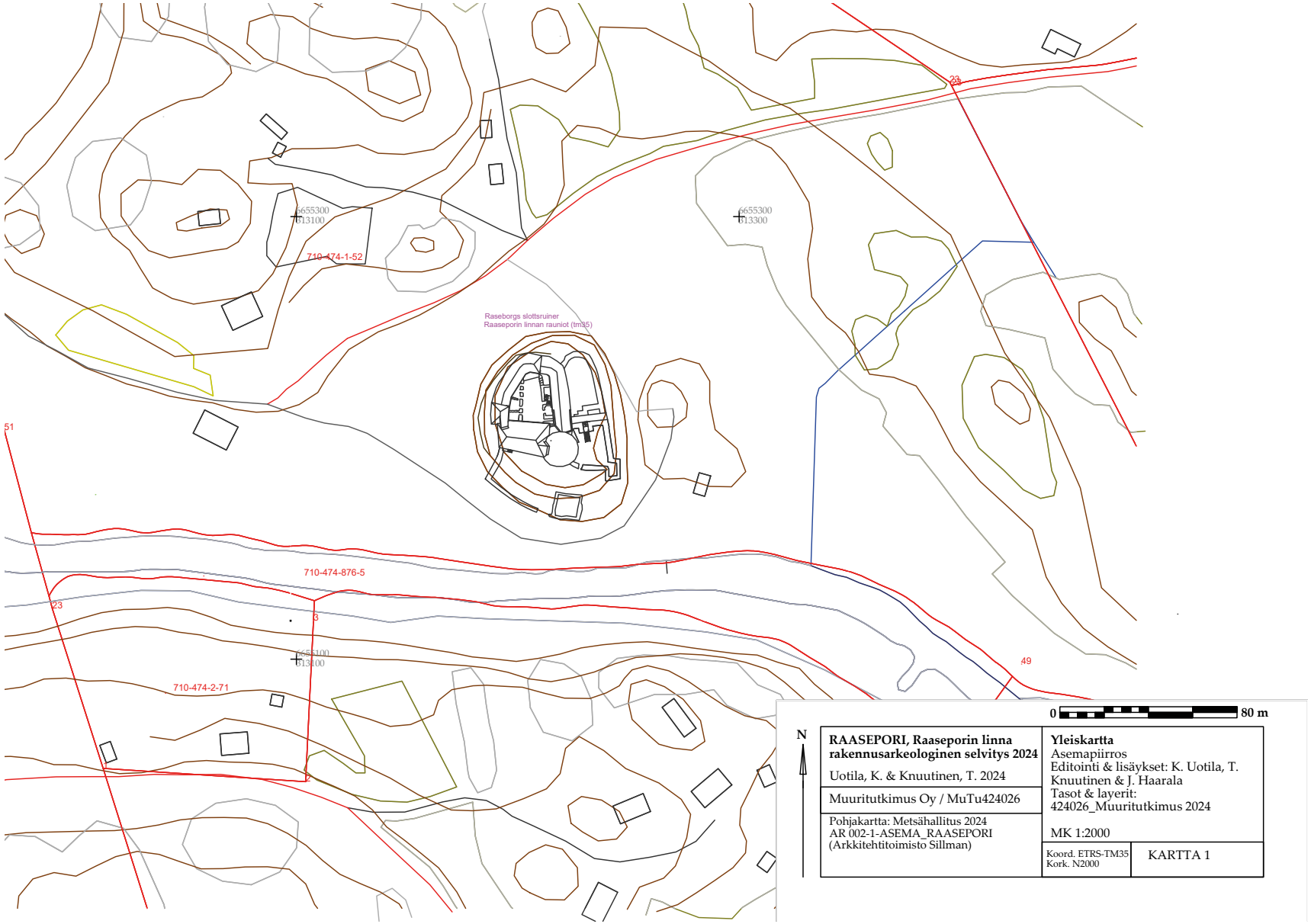
6655300
613100
710-474-1-52
6655300
613300
Raseborgs slottsruiner
Raaseporin linnan rauniot (tm35)
51
710-474-876-5
23
3
6655100
613100
710-474-2-71
49
0
80 m
N
RAASEPORI, Raaseporin linna rakennusarkeologinen selvitys 2024
Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024
Muuritutkimus Oy / MuTu424026
Pohjakartta: Metsähallitus 2024
AR 002-1-ASEMA_RAASEPORI
(Arkkitehtitoimisto Sillman)
Yleiskartta
Asemapiirros
Editointi & lisäykset: K. Uotila, T. Knuutinen & J. Haarala
Tasot & layerit:
424026_Muuritutkimus 2024
MK 1:2000
Koord. ETRS-TM35
Kork. N2000
KARTTA 1

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linna rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Yleiskartta** 1. kerros Editointi & lisäykset: K. Uotila, T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 2

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024 Muuritutkimus Oy / MuTu424026 Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-2-2-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	**Yleiskartta** 2. kerros Editointi & lisäykset: K. Uotila, T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500 Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 KARTTA 3

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Yleiskartta** 3. kerros Editointi & lisäykset: K. Uotila, T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-3-3-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 4

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Yleiskartta** 4. Vesikatto Editointi & lisäykset: K. Uotila, T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-4-VESIKATTO_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 5

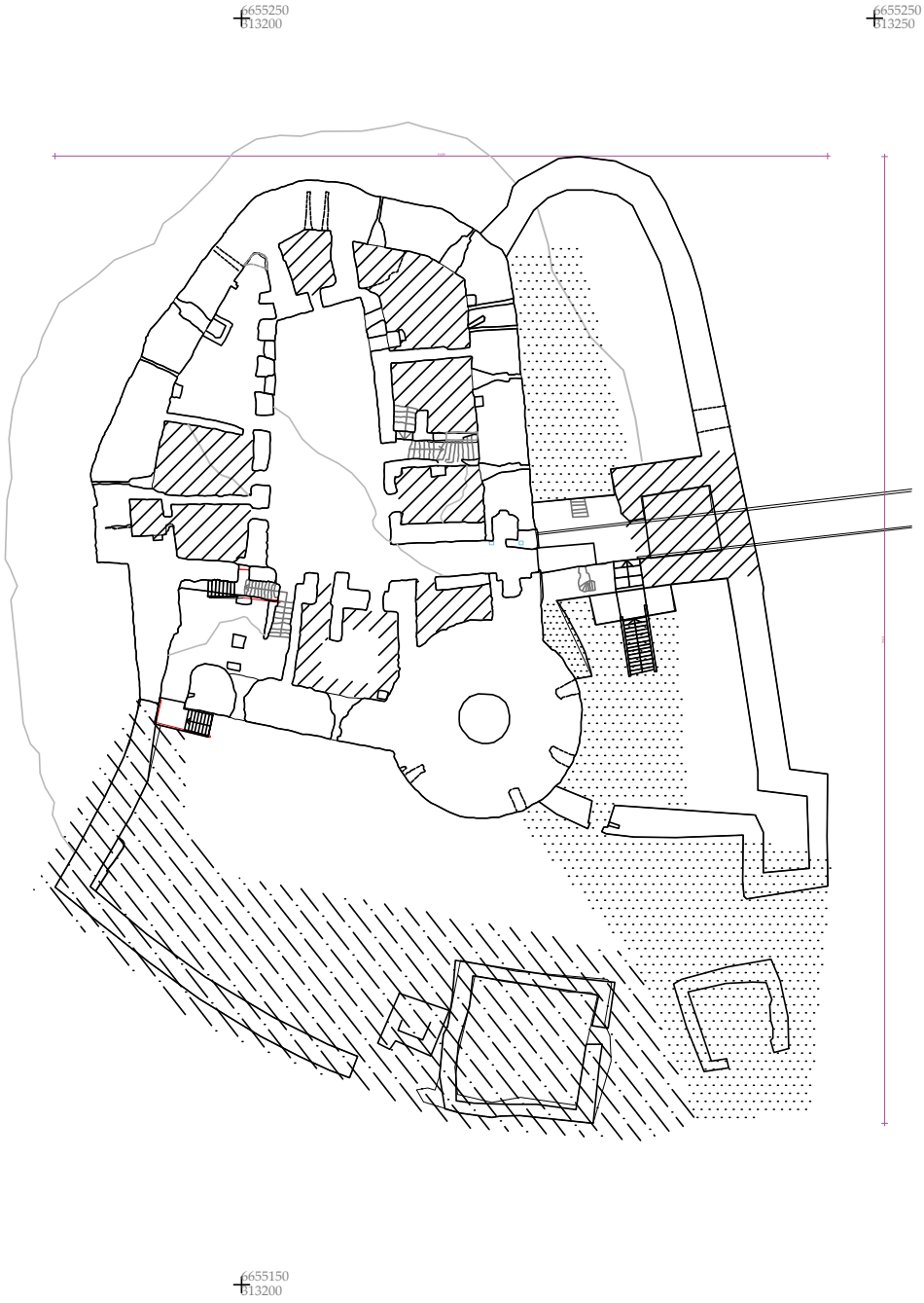

Kaivaukset Anttila 1936-1937.
Arvio kaivetusta alueesta.

Kaivaukset Lindblad 1938

Kaivaukset Rinne 1910-1914, Anttila 1939. Arvioi kaivetusta alueesta.

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Koostekartta** **Arkeologinen tutkimushistoria 1910-1930-luku** Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 6

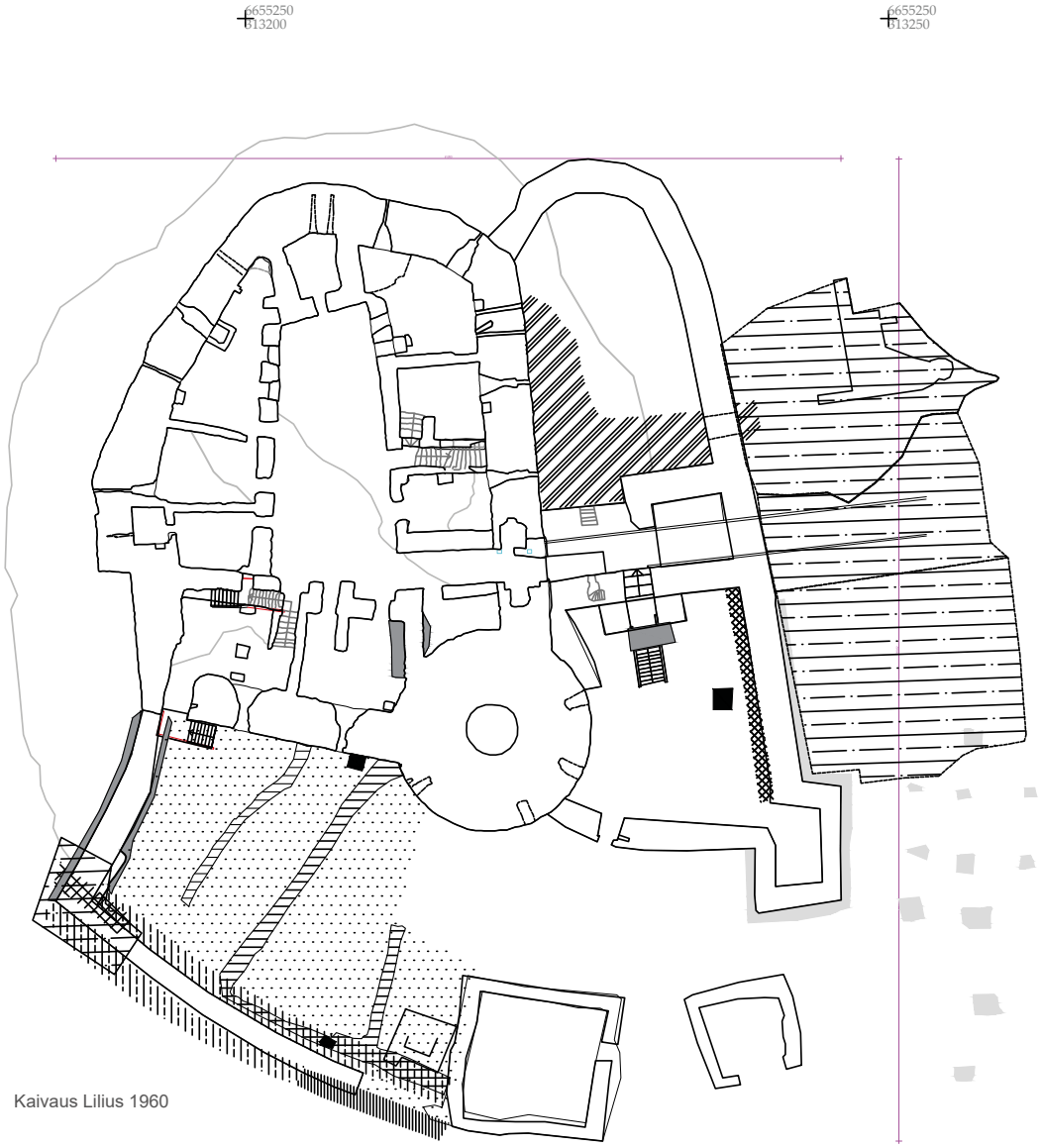

Kaivaus Lilius 1960

Kaivaus Lilius 1961

Kaivaus Drake 1962

Kaivaus Sjöberg 1963

6655150
613200

Kaivaus Rautavaara 1964-1966

Kaivaus Mikkola 1967

Kaivaus Mikkola 1968

Kaivaus Koskimies 1969

Kaivaus 1971

Koekuoppa /
Pohjatutkimus 1975/1976

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024 Muuritutkimus Oy / MuTu424026 Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	**Koostekartta** **Arkeologinen tutkimushistoria 1960-1970-luku** Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500 Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 KARTTA 7

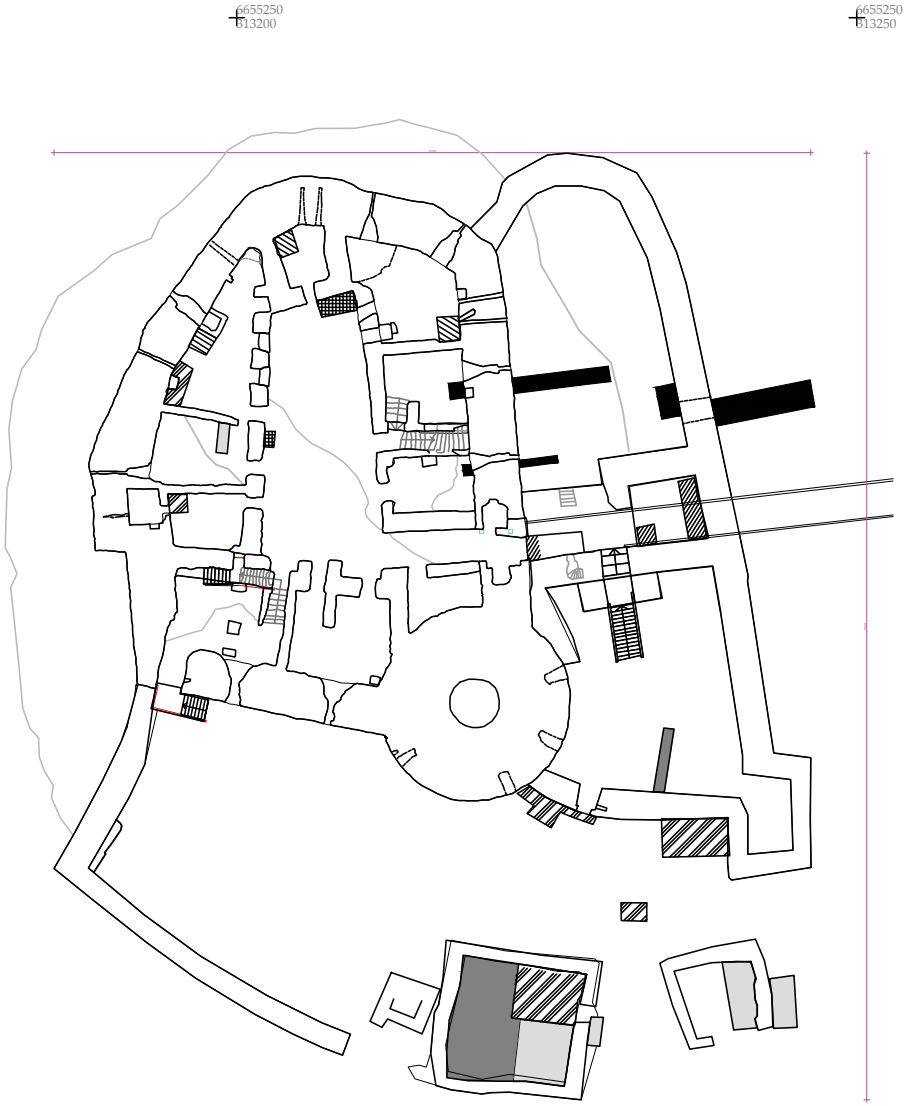

Koekaivaus Haggrén 2014

Koekaivaus Uotila 2015

Kaivaus Haggrén 2016

Kaivaus Haggrén 2020

Kaivaus Uotila 2020

Kaivaus Haggrén 2021

Kaivaus Haggrén 2022

Koko linnan rakennusarkeologinen vauriokartoitus Uotila 2014

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Koostekartta** **Arkeologinen tutkimushistoria 2010-2020-luku** Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 8

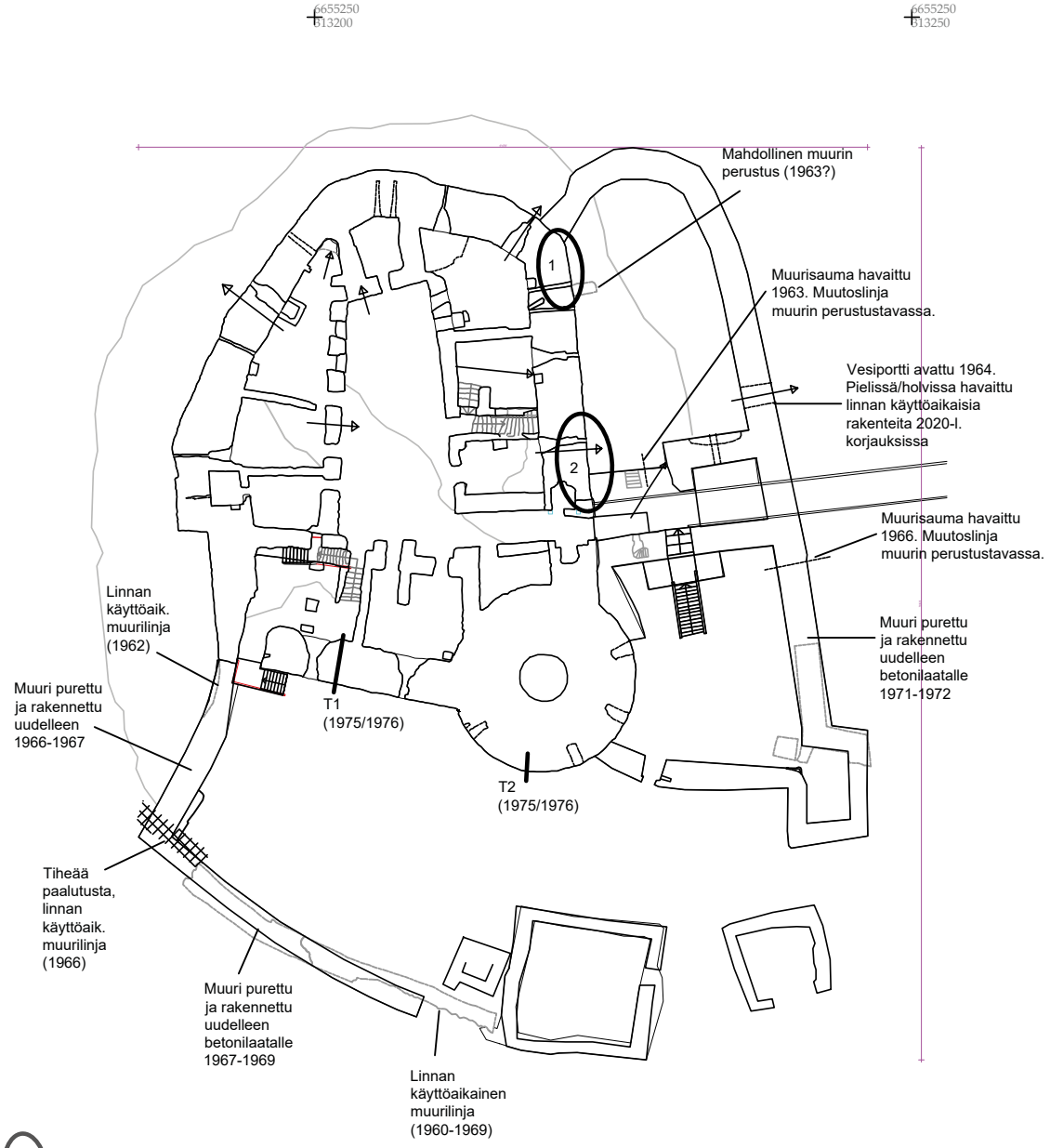

1 Muurin ulkopinnan romahduksen jälkeen havaitut "pielet" (1978)

6655150
613200

2 Vaakatasoinen muurisauma (1962)

T1 (1975/1976)
T2 (1975/1976) Timanttikairausnäyte, Pohjavahvistus Oy

Linnan käyttöaikainen viemäri

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Koostekartta** **Tutkimushistoria, rakennusarkeologisia havaintoja** Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 KARTTA 9

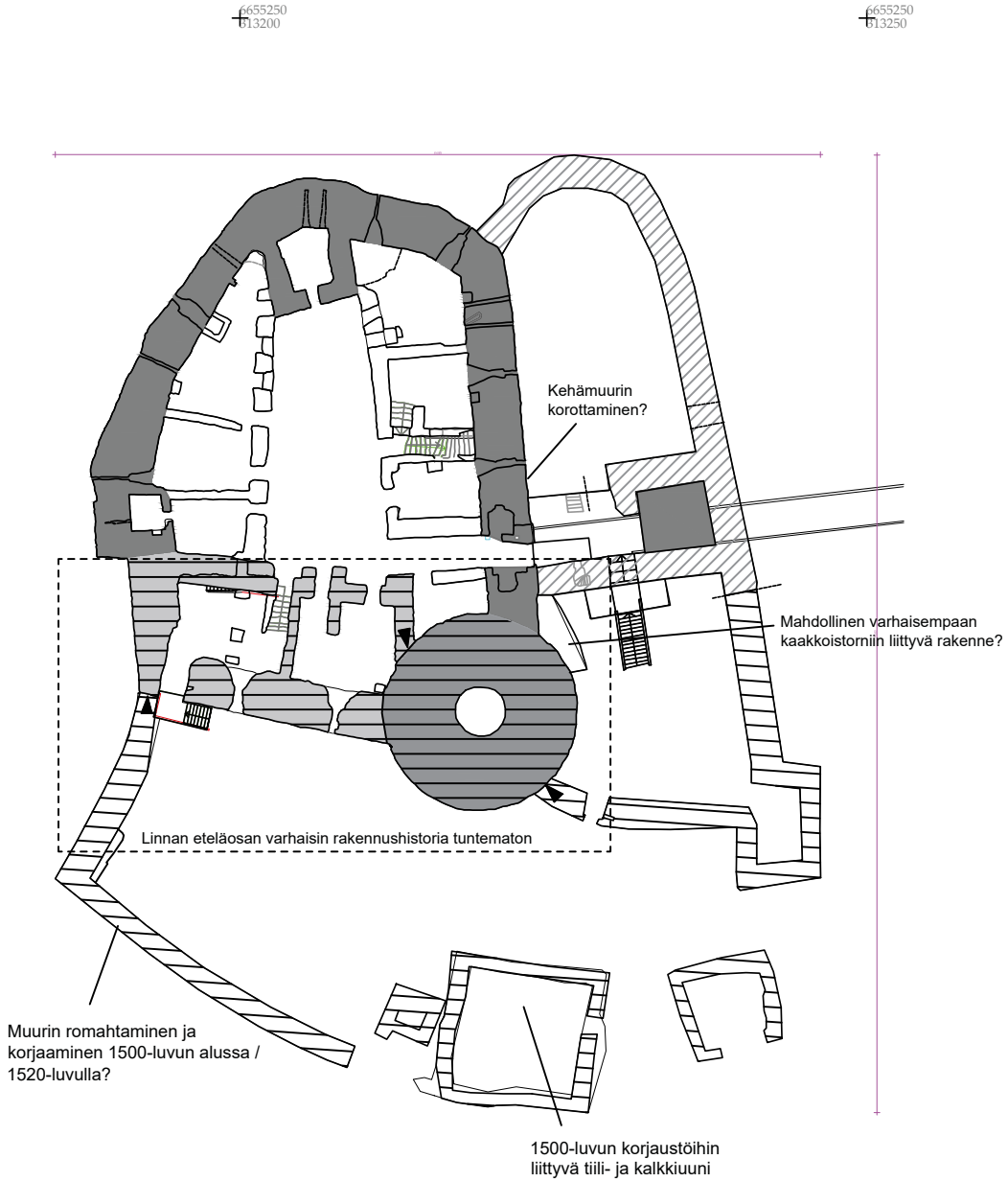
6655250
613200
6655250
613250
Kehämuurin
korottaminen?
Mahdollinen varhaisempaan
kaakkoistorniin liittyvä rakenne?
Linnan eteläosan varhaisin rakennushistoria tuntematon
Muurin romahtaminen ja
korjaaminen 1500-luvun alussa /
1520-luvulla?
1500-luvun korjaustöihin
liittyvä tiili- ja kalkkiuuni
1. rakennusvaihe
2. rakennusvaihe
6655150
613200
3:1 rakennusvaihe
3:2 rakennusvaihe
3:3 rakennusvaihe
Tunnettu muurin liitoksen suunta
0
20 m
N
RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024
Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024
Muuritutkimus Oy / MuTu424026
Pohjakartta: Metsähallitus 2024
AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI
(Arkkitehtitoimisto Sillman)
Koostekartta
Yleisesitys linnan rakentumisen vaiheista
Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala
Tasot & layerit:
424026_Muuritutkimus 2024
MK 1:500
Koord. ETRS-TM35
Kork. N2000
KARTTA 10

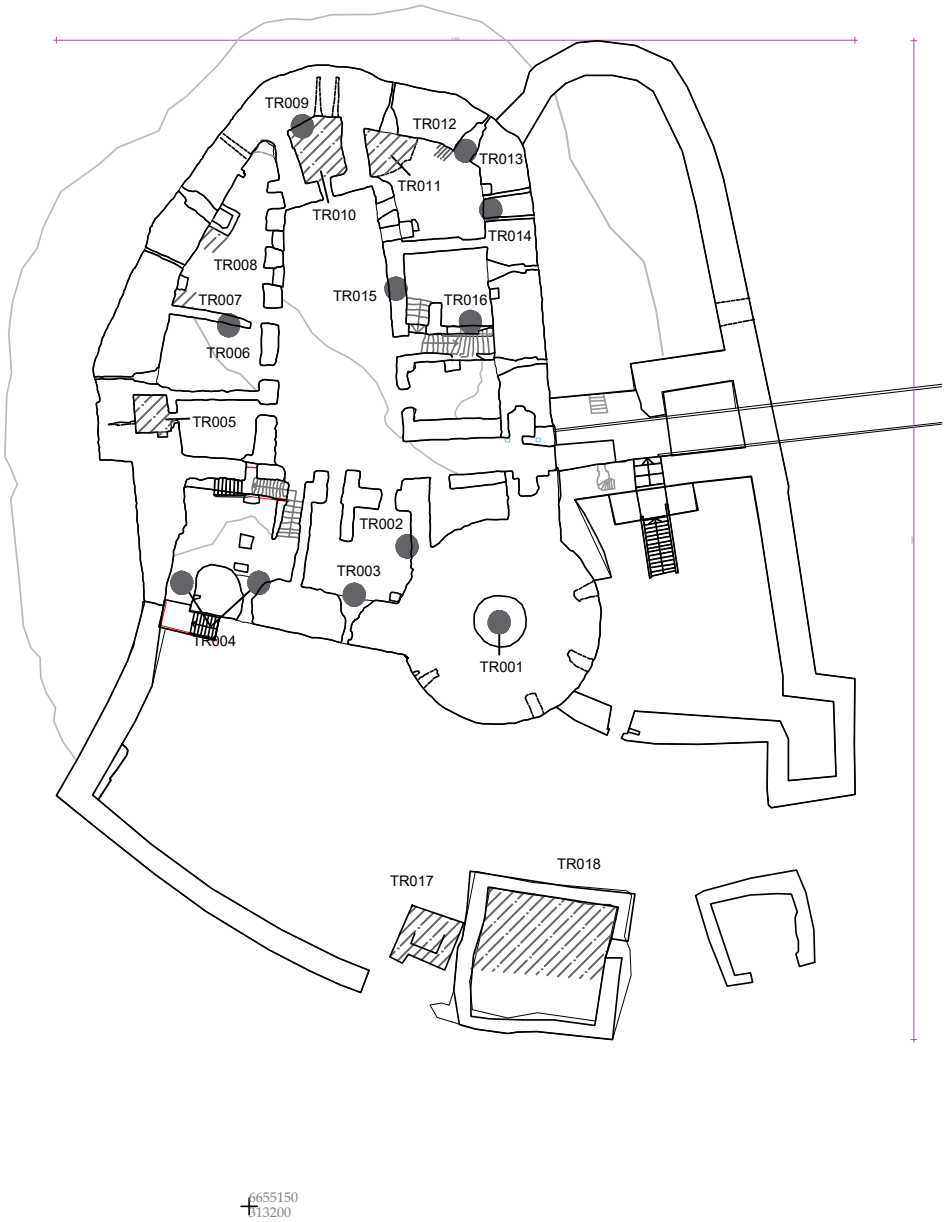

Tiilirakenteiden (TRxxx) selitykset raportin liitteessä 2

Tiilirakenne muurissa / pystyssä olevassa rakenteessa

Maanalainen / maantasainen tiilirakenne

0 20 m

N

RAASEPORI, Raaseporin linnan rakennusarkeologinen selvitys 2024 Uotila, K. & Knuutinen, T. 2024	**Koostekartta** **Linnan käyttöaikaisia tiilirakenteita** Editointi & lisäykset: T. Knuutinen & J. Haarala Tasot & layerit: 424026_Muuritutkimus 2024 MK 1:500
Muuritutkimus Oy / MuTu424026	
Pohjakartta: Metsähallitus 2024 AR 003-1-1-KERROS_RAASEPORI (Arkkitehtitoimisto Sillman)	Koord. ETRS-TM35 Kork. N2000 — KARTTA 11

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

No 256 Arnkil, A., Bäck, A., Haavisto, F., Keskinen, E., Kuningas, S., Laine, A., Nieminen, A., Puttonen, I., Raitanen, H. & Salovius-Laurén, S. 2024: A Review of Marine Nature Restoration Work and Methods Used in Finland. 139 s.

No 257 Salo, E. & Huttunen, M. 2025: Kulttuuriperintöpotentiaalin selvitys rannikon laguunien ja jokisuistojen alueella sekä seitsemällä pilottikohteella – LIFE-IP Biodiversea -hanke. 90 s.

No 258 Lehtonen, I., Pirinen, P., Tuomenvirta, H. & Aalto, J. 2025: Pohjoisten luonnonsuojelualueiden ilmastotulevaisuudet. 61 s.

No 259 Toivola, M. 2025: Helmi-vieraspetohanke – Petopyynnillä pesimärauhaa. 125 s.

No 260 Aapala, K., Similä, M. & Kuhmonen, A. (toim.) 2025: Soiden ennallistamisopas. 422 s.

No 261 Metsähallitus, Naturvårdsverket ja Miljødirektoratet 2025: Naalin (*Vulpes lagopus*) suojelusuunnitelma 2025–2029. 43 s.

No 262 FCG Rakennettu Ympäristö 2026: Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset Käsivarren erämaa-alueella. 53 s.

No 263 Knuutinen, T. & Uotila, K. 2026: Raaseporin linnan rakennus- ja tutkimushistoriallinen selvitys. 63 s.

No 264 CasaCo Studio 2026: Raaseporin linnan restaurointihistoria, vauriot ja säilyttämissuunnitelma. 107 s.

Sarja B

No 269 Tiikkainen, U. 2023: Sallan kansallispuiston ja Sallatunturin alueen kävijätutkimus 2022. 63 s.

No 270 Haverinen, S. 2023: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 66 s.

No 271 Haverinen, S. 2023: Tiilikkajärven kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 64 s.

No 272 Metsähallitus 2023: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 245 s.

No 273 Metsähallitus 2025: Principles of Protected Area Management in Finland. 254 s.

Sarja C

No 186 Metsähallitus 2024: Seitsemisen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 107 s.

No 187 Metsähallitus 2025: Perämeren kansallispuiston, Perämeren saarten ja Röytän hoito- ja käyttösuunnitelma 2023–2037. 254 s.

No 188 Metsähallitus 2025: Saaristomeren hoito- ja käyttösuunnitelma. 462 s.

No 189 Forststyrelsen 2025: Skötsel- och användningsplan för Skärgårdshavet. 462 s.

No 190 Metsähallitus 2025: Patvinsuon hoito- ja käyttösuunnitelma. 144 s.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (VERKKOJULKAISU) 1799-537X
ISBN 978-952-377-168-0 (PDF)
JULKAISUT.METSA.FI